

ગુજરાતી ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

ના=નામ. વિ=વિશેષણ. અ=અર્થ.
 સ=સર્વનામ. કિ=ક્રિયાપદ. ક્ર=ક્રદંત.

પાઠ ૧ જો.	અકત્રી(ના)મેટી અછી.	નકામા(વિ)ગ્રામ વગર.
ભાગ (ના) કટકા.	પંખી(ના) પાંખવાળા	ના;કામથીપરવારતા;
આજર(વિ)સુરત. એટી	પશુ પક્ષી.	નવરા.
ડાઘીઓ(વિ)ડાઘવાળો.	ચારો(ના) ધાસ, નંખનાં	જનાવર(નાં) ચોપગાંપ.
ડાઘેજ.(કુતરાનું નામ)	વગેરે.	શુ, જનવર, હેવાન.
પાલવવું (ક્રિ) ખાવવું.	ધણી ના)શેઠ, માત્રિક.	કામ=ધંધા, રોજગાર.
પરવડવું.	પાઠ ૨ જો.	જગત=દુનીઆ, પ્રેમી.
મુરખો=બેવકુફ અણધડ	ગ્રંખવાણો=ગ્રંખો, વંલો	ઠોક(ના)મુરખ અણધડ
રમતીઆળા(વિ) જેનો	મર્યાં=મં. ચા, વળગ્યાં.	વલે(ના)હાજ, હવાજ.
રમતમાં જીવધણોતે,	જીવતર (ના) જીવવું.	પરતાવો(ના)ખેદ, અક-
નાદાન.	જીંદગાની.	સોસ; દલગારી.
પરવડવું(ક્રિ) બોજવું,	જાગણુ. અ)તરત. પાધરં	ફેરવીને(ક્ર) બદલીને.
ખાલવવું.	તાકીદ=ગ્રડપ, ઉતાવળ	પાઠ ૩ જો.
ઓરી(અ)આમ, આ	નવરાસ(ના)કુરસદ.	સદાચરણ(ના)સારીઆ
છીતરંક, અહીં આં.	મન=દિલ, ચિત્ત; હેઝી.	લ; સારો આચરણ,
ઓઢી(ના)પેહેરો, ચોકશી.	વિચાર(ના) મનસુબો.	સારી રીત.
મૂકથી=મેલ્યો, મેસાડ્યો.	તોલ; ખ્યાલ.	પહેલ (અ) પહેલાં,
ફર(ના)મોઢું, ખાકુ, કાલુ.	સરખાં=જેવાં, બરાબર	સહેલ (અ) સહેલી, રીતે

વાણ(ના) વાણી, મધુર | કોપવું (કિ) ગુસ્સે થવું, | મીઠો(વિ) સારો, મધુર.
 શબ્દ. | રીસે બરાવું. | ડાહ્યો(વિ) શાણો, સમ-
 જન(ના) માણસ સખસ | જનમ = જીંદગાની; દેહ. | જી, સમજણ વાળો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧).

જે માણસ જગતમાં જનમીને પેલેલ વહેલાં સારી રીતથી વ્યાખવું
 એવું જે સમજે, તે સહેલથી સુખ પામે. (૧) જે માણસ જાણીતી
 વાતો કયાં કરે, તે મોટી મીઠા શબ્દ બોલે, તેમ બીજા ઉપર ગુસ્સો
 કરે નહીં, તેને ડાહ્યો જાણીતો સમજવો. (૨).

પાઠ ૪ થો.
 વગડાઉ(વિ) રાની, જંગ-
 અલમાંની.
 ડાંસ = મસ્તી. મગતરો.
 ટુંકા(વિ) નાના, ટટકા.
 ધાર(ના) વેહેતી કોરણ.
 જખર(વિ) જોરાવર.
 જોરાવર(વિ) મજબૂત.
 પછતરડે = પાછલીતરડે.
 વળેલા(વિ) મરડાયેલા.
 કોર(ના) બાજુએ.
 કંઠણ(વિ) સજ્જત.
 વાળ(ના) માલ, નીમાળા
 આછા(વિ) ધોડા, ઝોણા
 હાઉંછે(કિ) ચાલેછે.

ડીલ(ના) શરીર, અંગ.
 તમાવ(ના) નાનું સરોવર
 તર(ના) માવડો મરદ.
 હળ(ના) જમીન ખેડવા-
 નું લોહાનું અણીદાર
 હથોઆર.
 પોચી(વિ) નરમ.
 પૂરો પડે(કિ) પર આવે;
 હંફવે; સામીયાય.
 પાઠ ૫ મો.
 ગાળાગાળી = ગાળોખા
 છ.
 સ્વભાવ(ના) આશીયત.
 મીનજ, પ્રકૃતિ.
 સળ(ના) શિક્ષા.

દંડ(ના) ગુનાને ખદસ
 રૂપીયાલેવાની શિક્ષા.
 રાજકુંવર(ના) રાજાનો
 છોકરો, રાજપુત્ર.
 શિક્ષા(ના) સળ દંડ.
 વડાહ(ના) મોટાપ.
 અણસમજી(વિ) સમ-
 જણવગરનો, નાદાન.
 યાદરાખવું(કિ) ફાંસી-
 ખવું; બુઝીનજવું.
 સાર(ના) સાર, મતલબ
 નહારો(વિ) ખરામણુપ્રે-
 ગરોબ(વિ) પૈસાવરનો
 નિરધન, રંક.
 ફરીયાદ(ના) અરજ, રોજ

કચેરી(ના)દરબાર, રાજ સભા.	વેળા(ના)વખત, સમય.	બુંદું(ના)નહરું, ખરાબ શબ્દ,
કલાણો(વિ)હરેક, મુકરર કરેલો.	મુકીદડો.	ખોટી(વિ)નહારી, નકામી
અંધીઆને(ના)કેદઆને ધટેતેવી(વિ)ગોઘયેતેવી, લાયક.	પાઠ દ હો.	જગા(ના)જગત; ફનીઆ
માફ(ના)જવાદેયું ક્ષમા વચન(ના)સુકન, પેણું ફૂંવર(ના)છોકરો, રાજ પુત્ર.	બાખતા (વિ) કહેતા, બોલતા.	મૂરખ(ના)મેવકુર, ઠોઠ.
	જશ(ના)માન. કંતિ.	જાણવા(કિ)મમજવા.
	ખાળકી (ના) છોકરી	ફખીઓ(નિ)હેગન, ફખાળક(ના)છોકરો. (ખો
	તોલ(ના)વકર, બારખો	ખોલ (ના) શબ્દ.
	જ આખર.	નફી(અ)ખચીત, નીચે
	બુંડા(વિ)ખરાબ, ફજ.	નાર(ના)પાયડી; મહરી.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨).

બુંડા લોકો માંમાંથી નહારા શબ્દ ખોલીને, લોકોના નહારી ગાળો ખાય, એવા મોટા મેવકુરની જગતમાંથી આમર ઓછી થાયછે. (૧) જો માણસ નહારા શબ્દ ખોલે, ન સામા માણસને ગાળદે ને પોતે ખાય, તેને અણધર સમજાવેલા તે આગળ જતાં બહાર ન થાય. (૨). માટે જ છોકરેકિછોકરો જેવા ખોલ ખોલશે, તેવાજ લોકોમાં તેના બારવકર વધશે (૩).

પાઠ ૭ મો.	ચોરણો(ના) ટુંકોલેખો.	ધુમટો (ના) માથાપર
વેશ(ના)મુલક.	પહેરવેશ(ના)પોશાક.	ઓઢણો કડો, માંપર
આલ(ના)ધારો, રીત.	પેહેરલાં લુગડાં.	અમાડી કાઢવો તે;
રીતબાત(ના)રીત, રસમ	મારવાડી(ના)મારવા.	(નાજ)
મૂરવાળાસાંકડીધબાર.	ડના રહેવાસી.	ચોતીઆં(ના)પોતીઆં

દક્ષિણી=દક્ષિણ દેશના
રહેવાશી.

સાહેબસોઢ(ના)ગોરાસો-
ક; અંગ્રેજ લોક,
ટોપીવાળા.

બધરાં(ના) બાયડીઓ.
ધાધરાં(ના)ધેરવાલો મૂ-
લતો ચણીઓ.

બોલી(ના)ભાષા.

ફેર(ના) તકાવત, ફરક.

બાકર(ના) રોટ્તો.

રોટીના) રોટ્તી.

હાસી(ના) સાદી.

ગોરી=સફેદ, કિચળી.

પાઠ ૮ મો.

સંઘરો(ના) એકઠું. ભં-
ડોળ, છત, થીતક.

કણ(ના)ચકણ, કણી
સંગ્રહ(ના) એકઠું.

રેયન(ના) પ્રજા.

સંઘાત=સાંપતી સાથે

ફુકાળ(ના)મોઘવારી, અ

નાજ પાણી નહી મળે

એવો વખત.

કોઠાર(ના)વાળાભરીમુ-

કવાનોકાદવનોકે જા.

કડાનો અગ્નનો.

હિરાન(અ) ફુખી.

મુકાજ(ના)સાંઘવારી.

પ્રધાન(ના)વજીર, કરેતો

હરતો.

પોપડો(ના)પડ.

મંજુઓ(ના) ઘાસના

મોટા ઢગલા.

ખાણ(ના)અનાજભરી

મુકવાનેભાંપતળીઆ

.નીચેકુવા જોવા કરેલા

ખાડા.

અચરજ(ના) નવાઈ.

ચંદા(ના) દાણો ચણા

વિના(અ)વગરશિવાય

કુચળાં(વિ) નાચળાં, મુ-

ડદાલ.

ગર=શક્તિ, બળ, કસ.

કારણ(ના)સાચ, બેદ

દે ખાડ્યું(કિ)મતાવ્યું.

ડાહાપણ(ના)ચતુરાઈ.

વસે(કિ) રહે.

સંપે=સંપત્તી, હજીમળી

સદા(અ)રોજ, નિત્ય.

સર્વ(વિ) સધળા, બધા.

(કવિતાની સમજૂતી). (૩).

કીડી જરા કાંઈરચકણપડી હોય તે પણ એકઠી કરે એવી એ જના-
વરની જાત જુઓ, કે બધી સાથે સંઘાતથી કેવી સદા હજીમળીને રહેછે.

પાઠ ૯ મો.
ઝાંઝડો(ના)થંજો.

વડવાઈ(ના) વડનાજાં-
બા જરકતાં ફાંટા.

અસલ(અ) અગાઉનું
જુનું, પહેલું.

ઘટા(ના)રચના, છાયા;
(ઝાડનું ફેનાવું તે)
કાખર(ના)ફલફલમ્વા-
જ કરતું કાનરું પક્ષી.

ટેટા(ના) વડનાં ફળ.
આરામ(ના)મુખ્યચેત;
વિમામ.

ધમારત(ના)ઝંચીયાંધ-
ણીનું ધર, હવેલી.

થડ(ના) ઝાડનો વચ્ચે
ગોળમાગ.

ડાળાં=ઝાડનીશાખાથ-
ડમાંથીફુટેલીમોટીડાળી

ફાંટા(ના)ડાળામાંથીફુ-
ટેલા દોરીઓજેવાં લ-

ટકતાં મુળ.

ઘટફેછે(કિ) ટીંગાયછે.
લખડેછે.

ઝાંચ(ના)જમીન, ધરતી
મૂળ (ના) જડ

ઝોળખતાં(કૃ)પીછાનતાં
પાંડડાં (ના) પાંતરાં

ફેલાયછે(કિ) પસરેછે,
પથરાય છે.

પથુ ચો પગાં જનનવર.
રોચું (કિ) વાળું.

પાઠ ૧૦ મો.

વીંછી(ના)ઝરી જીવડો.
ડંખ (ના) ચટકો.

આંકડો(ના)ઝરી કાંટો
વિખ (વિ)ઝરે, સોમન

કપાએલું(કૃ)વડાએલું.
ચિપીયા(ના)પકડવાના

પાંખીઆં.
ચુગવું(કિ)સોસવું, ચુબું.

ચાંદી (ના) ફેલો.
સુઝેલું(કૃ)સુઝીઆવેલું.

ચડી આવેલું.
ઝરી (વિ) વીખવાળો.

ઝોન(ના) દીવાન, કરો.
ફાટ (ના) ચોરો, તડ.

ટાંક (ના) ઢંડક.
ડિતાવળે (અ) ઝડપથી.

પીઠ (ના) ખરડો વાંસો.
ફુઃખ (ના) આપદા.

ઉપાય (ના) ધલાજ.
ધજ(ના)ફુઃખ વીપત.

મજો(કિ)ભાંજેએકદુધાય.
અવચુણ(ના)નુકશાન,

ગેરફાયદો, બોગાડ.
સંભાળીને(કૃ)સાચવીને

તપામીને.
ફીકર=ચિંતા, સોચના.

પાઠ ૧૧ મો.

છોડીઓ(ના)જોડરીઓ
વિજાયત(ના) અંથેજ.

લોકનો દેશ.
ખખરદાર(વિ)હોંશીવાર

મુખી=સારામુખ્યાવારા
સરખી=પરાપર, જોવી

વાહાલી(વિ)ખારી, હે-
તવાળી.

જરાએ (અ) જગારે.
રોતી (ક) રડતો.

કજીઓ(ના)કંકાસ, ટંટો
સમજવાંનિ(કૃ) પટાવી

ફેસજાવીને.
દોર(ના) ચોપમાંજન-

વર, (મૂર્ખ)
મોઢપણે(ના)મોઢીઉમરે-

આપડીઓ(ના) બધરી-
ઓ, સ્ત્રીઓ.

બાપડ(ના)મરદોમાટીડા
ગાંડી(વિ)ધેતો, નાદાન.
અણસમજી.

પાઠ ૧૨ મો.

અવાજ(ના)સાદ,સોર.

પાંજરું(ના) પોંજર, પ-
ક્ષીનિરેહેવાસાદ અના
વેલું સગીઆ જડેલું.
જાળી જેવું ગોળ.

પાળવું(કિ)પોપવું,રક્ષણ
કરવું.

અર્થ(ના)માગેનો,મત
લખ, સ્વાર્થ.

દીઠો (ક) જોયો.

માજો(ના)પક્ષીનિ રહે.

વાનું ઠેકાણું.

ફળ(ના)જાંબુ, કેરી, દા-

ડમ, જમરખ વીગેરે

લોલો મેવો.

જીદો(વિ)વેગળાં, છુટાં.

અનાજ(ના)ધાન્ય,દાણા

મરજી(ના)નરજા,ખુશી

સમજે (કિ) જાણે.

પાઠ ૧૩ મો.

અતોજ (વિ) ધણોજ,

જેનો તોજ નહી તે.

પ્રીત=હેત,પ્રીતી,માયા.

કાંટો(ના) ગળચવો.

સુણતાં(ક) સાંભળતાં.

નમાણું (વિ) નમેલું.

ધાક (ના) બીક, ડર.

મનુષ્ય (ના) માણસ.

અંગ(ના)શરીર, દિલ.

અયાગ (વિ) ધણોજ,

જેનો યાગ નહીં.

મીઠાં(વિ) સારાં મધુર.

ઉપજે=યાય, પેદાયાય.

હરખ(ના)ખુશી સંતોષ.

કોટે (ના) ડોકે, ગળે.

ધારે (કિ) માન.

હેત (ના) પ્યાર.આહા.

કોય(વિ)કાંઈગમેતે એક

કાગ (ના) કાગડો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૪).

પોપટ પાંજરામાં બેઠો બેઠો મધુર શબ્દ બોલે છે; તે જેઓ સાં
જળે છે તે સધળાના મનમાં ધણીજ ખુશી પેદા થાય છે. (૧) એ
ની ડોકે ધણો કાંટો છે, ને નમેલુ રાતું નાક છે; તેમ શરીરે બધો
લીલા રંગનો છે, ને ધણીની ધાક માનિ છે. (૨) માણસને તે
મીઠું બોલે છે, તેથી તેના પર હેત ધણુંજ આવે છે; માટે ધ
લોકો હેતથી પોપટ પાળે છે. પણ કાગડાને કોઈ પાળતું નથી. (૩)

પાઠ ૧૪ મો.

| વચન(ના)શબ્દ,સુકન. | અસર=ફળ,પરીણામ

માન(ના) આપર, ધનત
નવાઇ(ના) અચરેતી.
અવકાર(ના) આદરમાન
નીવડવું(કિ) નીકળવું
ઉઠવું.

દોગાઇ(ના) હુઆઇ
અંધાઈ.

વાધરી=શીકારી, પારધી.

વઢવાડ(ના) લડાલડી.

હુઆઇ(ના) દોગાઈ,

અંધાઈ.

માઠું(ના) ખરાખનઠાંરું.

તપાસ(ના) તજવીજ

તજીસ.

સોખત(ના) સંધાત.

શીખામણ(ના) શાપદ

નીવાત.

કદી(અ)કોઈવખત પણ

જુલવી(કિ) વીસરેવી

પાઠ ૧૫ મો.

કણખી(ના) હીંદુની એ-

ક જાત,(ખેતીનો ધંધો

કરનાર).

ત્રાન(ના)કાનજી, ચેટક,

આન.

ધન(ના)દોલત, પેમા.

અંતકાળ(ના) મરવાનાં

વખત.

પુંજી(ના)દોલત. ગાસ-

ડાદણો.

લાચારે(ના)તેજ, ગળકો

ખેતી(ના) ખેતીવાડીનું

કામ.

દીકરા(ના) છોકરા.

વિચાર્યું(કિ) ધાર્યું.

ડોસે(ના)ધરડા માખસે

કેડે(અ) પછો પુઠે.

આખું(વિ)અધું, તમામ

વાળ્યા(કિ)રોપ્યા.

નીપજ(ના)પેદાશ, પાક

આસ.

ઉપજ્યો(કિ) પેદા થયો

નીપજ્યા.

ખરેખરું(વિ) જોખર

તેવું, રાત્રું, ખરાખર.

પાઠ ૧૬મો.

કોણ(સ) કયા સખસે?

કીરપાળ(વિ)મેહરખાન

દયાળુ.

સુધવાને=વાસ લેવાને

પેદા કરેવું(ના) જન્મ

આપવો, નીપજવું.

ખનાબુ(કિ)નીપજવું,

કર્યું.

ઝાલવાના(વિ)પકડવાના

સધગું(વિ)અધું, તમામ

ધરે(ના) પરમેશ્વરે

કર્યાં(કિ)ખનાવ્યાં, પેદા

કીધાં.

ભલાં(વિ)સારાં, વાજખી

રોહિ ચાલે એવાં

કોપશ્ચે(કિ)ગુપ્તે થશે

દેખતાં(કિ)જોતા,

જળવે(કિ)સાચવે, તપા-

સી રાખે.

રખવાળી(ના) ખરદાસ,

ખલાસ, તપાસ.

પાઠ ૧૭ મો.

ગામ(ના)જાંહાંકે થોડા

ક ધરેની વસ્તીહાથતે

શહેર(ના)જાંહાંકે મોટાં

મોટાં છોઅંધને હાર-

અંધ ધરો હોય તથા

સારાંસારાં મોટાં ચાટા

હોય તે.

છોઅંધ(વિ)જીથી આંધે.
 જાં, છોના.
 કોટ(ના) શેહરને ફરેની
 આસપાસમાવેલી મો-
 ઠી છોની દીવાલ.
 જયો(ના)ટોણુ ઝોકુંડો.
 અડચણ (ના) હરકત.
 હારઅંધ(વિ) એક પછી
 એક સાથે આવેલા.
 સેહેજ(અ)થોડોમહેનતે
 જનારે=જનનરે, પશું
 દરવાજા=મોટાં પારણા.
 જવલે (અ)કોઈ વખ-
 ત, કદાચ.
 ખીક(ના) ધારતી, ધાક.
 પાસેપાસે(વિ) સોડસોડે
 અડોઅડ નજીક.
 ફળીઉ(ના) શેરીમોલો.
 ગામડું (નામ)જાંહોફ્રુ
 પડાં જેવાં થોડાં એક
 ધરની વરેલી હોય તે.
 કસમે (ના)પ્રગણાનુંમો-
 ઢું ગામ.
 મોટાં(ના)મોટાંખજર.
 હાટ(ના)ખજર, ડુકાન.

પેસવાનો (વિ) જવાનો,
 આવવાનો.
 ત્રાપે (ના)ત્રાકડાં સાથે
 કાંટાં,કરંઠી વગરેઆં-
 ધી લપ્પને બનાવેલું
 આરાણું.
 પેસનીકળા(વિ)આવજન
 પાઠ ૧૬ મો.
 ઇંદ્રીઓ(ના)ચરીરનાભા-
 ગ,(આખ,નાક,જીભ
 કાન, આમડી.)
 આકાર(ના)ડોળ,ચેહેરો
 ધયાકો(ના) અવાજો.
 માનમપડવુ(કિ)જણાવુ
 વાસ(ના)સાડમ સુગંધ.
 મોઠો(વિ)ગળ્યો, મોઢાસ
 વાગો.
 જીસી(વિ)સાફ.
 આફ(ના)આખવુંતે,જ-
 રામોમા નાંખી તપા-
 સવું.
 મત્રાની(વિ)સારી,તોફા
 નાંખી(કું)ફેફા, નાંખી.
 સમજો(કિ)ધ્યાનમાલેવો
 ટાકું(વિ)કુંડ.

ઉતુ(વિ)ગરમ.
 પાઠ ૧૯ મો.
 આંગણું (ના) આરાણું,
 આરણા આગળની
 જગો.
 ચોખું(વિ)સાફ,સ્વચ્છ.
 કોશિસાવ(ના)કોહોવાડો
 રળીઆમણું(વિ)શોખા-
 વંતુ. સાફ.
 ગંદવાડ ના) ગોજવાડો.
 જીવજંતુ (ના) જીવડાં
 મગતગ.
 એકવાડ(ના)એકાં વા-
 સણુ જેમાં રાધ્યું
 ખાધું હોય તે.
 ગંદા(વિ)ગાળ.
 ગંધ(ના) ખરોખવાસ,
 નકારોગંધ, બદમો.
 બાજીપાકો (ના)બાજી
 પાંતરાં વગેરે.
 માદ(વિ)આજારી,ખી-
 મારે, કાહેલી.
 લાજ(ના)ચરમ, એખ.
 તાવ(ના)તપન,ખાખાફ
 નીપજ=પાકે, પેદાશો

ગંધવેડો=ફુર્ગધનાઠગલો	પાઠ ૨૦ મો.	સન્નન=સારામાસુસ
સાકુ=ચોખ્ખુ, રેવચ્છ.	ચોર(ના)કપડાં, કીમતી	માપ(ના)બરતપરમાણુ
વેગજો(વિ)આપે ફર.	લુગડાં.	ચોક=ખાળ, મોટીચોકડી
આપડા(વિ) ખીચારા.	આપ ના. આરશી.	શરીર(ના)દીન, અંગ.
ચોખ્ખા(ના)મુખડાક.	મધપૂડો(ના)મધમાખ.	રડો(વિ) મારોમઝાનો.
શુણુ=કાપડો, આશયત.	નો પૂડો.	દેખોએ(કિ) જોઇએ.
છોડ(ના)છોડવો. રોપો.	વાન(ના)દેદાર, કદ.	શુદ્ધ=પરાબર બરેબરી
છુટ=જગ્યા, મોકળાસ.	રએ(કિ) બનાવે, ગોઠવે.	ચિત(ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫).

આપણે બધી જણાવે ચોખ્ખી રાખતી, ને લુગડાં પણ ચોખ્ખાં (ધો-
એલાં) પહેરવાં, વળી ઘરને ચોક પણ ચોખ્ખાં રાખવા, કે નેથી આપ
ણું શરીર સદા સુખી રહે. (૧) જુઓ કે મધમાખી મધપૂડો બરાબર
માપ રાખી બનાવેછે, તેમા કાંઈ ડાઘા કે ખોડ આપણ કશું આપણ
દેખતાં નથી, તે આરસી જેવો સાફ જણાયછે. (૨) ચોખ્ખા રેડેવાથીઆ
પણુમન બચ રહેછે, ને તેથી શરીરનો દેદાર વળેછે, વળી ચાર સારાઆ-
બરદાર માણસ બોલા હોય તેમાં ચોખ્ખાએ કેરી (ધોએલાં સાફ લુગડાં
પહેરેલાં હોયતો તેથી) હરકોઈ માણસને ઘણી આનંદ મળેછે. (૩)

પાઠ ૨૧ મો.	નકર(વિ) સંગીત.	ખોંખારેછે(કિ)હણહણે
મુંવાળી=પોચી, નરમ.	બરાડેછે(કિ) આરડેછે.	છે, સણસણેછે.
નાખના લોહાના મેખ	મજલ(ના)એપ, ટપો.	સીમ(ના) ખેતર, ખેત-
ચારીને પગે જડવાના	નિરદય(વિ) ધાતકો.	રની હદ.)
ચોખ્ખા પાટા.	ફલંગો(ના)કુદકો.	ભગો(અ)સાથે, એકઠો.

અરેછે(કિ)ધાસખાયછે
 વાળ(ના)ખાલ,નીમાળા
 છેડે(ના)નાકે.
 ગાઉ(ના)કોસ.
 બોળે(ના)બાર.
 વહેછે=ખમેછેઉચ્છે
 આકરી(ના)ખરદાસ,
 ખાલાસ,સેવા.
 માયા=હેન,ચાહેનાપ્યાર
 ચાહે(કિ)પ્યારેરાખે.

પાઠ ૨૨ મો.

કાતરા(ના)ખેડકા.
 વટેમાર્ગુ(ના)રેતજતો,
 મુસાફર, પંચી.
 સંગીત(વિ)નકર.
 મજબુત.
 કચુકા=ઠળીઆકળીયા,

ચોકાણું(વિ)ચોકવાળું.
 ચોટેએવું,જખર.
 ચીચોડા(ના)ઠળીઆ.
 ચોખંડા(વિ)ચોડા,ચારે
 ખાજુએસરખા.
 કોર(ના)ટીપુ.
 ખાટો(વિ)ખડુમડો.
 ખટામ(ના)ખાટોસ્વાદ.
 ખાટાસ્વાદનીચીજ.
 ચોમાસુ(ના)વરસાદની
 મોસમ.
 ઘરમેછે(કિ)આવેછે.
 ખારેમાસ(ના)આખુ
 વરસ.
 ખપ(ના)જરૂર,અગત્ય
 રોજ(અ)નિત્ય,સદા.
 પાઠ ૨૩ મો.

અખલ(ના)ખુદિસમજ.
 ધણેરી(વિ)ધણી.

નેક(ના)ટેક,મોટાક.
 માહણી(કિ)મોજકરે,
 વિશ્વ(ના)જગત,પ્રધવી.
 તસુ(ના)ખેઆંગળ.
 માતા(ના)મા,માજી.
 વિખ્યાત(વિ)નામીચુ.
 નવ(અ)નહી,ના.
 તાત(ના)માપ,પિતા.
 મોજ=મજા,ચેનખાજી
 ગાણા=ડાહ્યા,સમજી.
 ટીકરી(ના)ઢોકરી.
 નિત્ય(અ)રોજ,સદા.
 પર=પારકુ.
 ઠામ(નામ)ઠોકાણું,જગો.
 કેરો(અ)નો,તણો.
 સામળ(ના)એકમોટો
 કવિયજગયો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૬).

માને ઢોકરી (આમજીનું ઝાડ ને તેનું ફળ આમજીનું) એક નામ
 ખુદિથી જાણ્યું, તેનું તો ઘેરે ઘેર ને વળી રીઝે રોજ સારા વિવેક
 થી કામ પડે છે; તેમાં માતો એકની એકજ જગોએ રહે છે

તસુ પણ માનની નથી, પણ તેના છોકરી તો બધે દેશ દેશ ભઝી રીતે
મોજ કર્યા કરેછે; વળી જુઓ કે તે છોકરીનો છોકરો (ચીચોડો) તે
માનો બાપ થાયછે, ત્યારે સામળદાસ કવિ કહેછે કે તમે ચતુર નર
સમજી લેજો એ તો બધી પ્રધવી વિષે પ્રખ્યાત છે. (એટલે આમઝીના
ઝાડની છોકરી આમઝી, ને તેના છોકરો ચીચોડો રોખાથી પાધું આમઝીનું
ઝાડ થાયછે, ત્યારે એ પ્રમાણે ચીચોડાથી આમઝીનું ઝાડ નીપજ્યું,
તો તે ઝાડનો બાપ કહેવાય.)

પાઠ ૨૪ મો.

આટલું (ના) આરસી.
રતાંધળો (વિ) રાતે આં
ધળો, (નીવમે દેખાય
ને રાતે જોને નહીં દે
ખાય તે).
પોપથુ (ના) આખનું
હાંકણ.
ભમ્મર (ના) ભયાં, આં
ખના પોપચાં ઉપર
કમાનના જેવા બાલ
છે તે.
આળવું (કિ) અટકાયવું.
રજ (ના) કુળ, રચકણ.
જાણી (ના) જાણી,
જાણી.

સારેછે (કિ) કરેછે.

પાંપણ (ના) આંખના
પોપચાસાથે વળગેલા
બાલ.
જણસો = ચોળા. વગુ.
ખરેખરો (વિ) ખરોખર.
જતન (ના) ખરદાસ,
સાચવણી.
ઝીણી (વિ) ઝીણીક.
કાણો (વિ) એક આંખ
આંધળો.
ધ્યા (ના) રેહેમ, મોઢો
નજર.
સાજી (વિ) સારી.
ખરેખર = મોટો ખરે.
પાડ = ઉપકાર, આભાર.

પાઠ ૨૫ મો.

કપાસ = રનાંનાનાં ઝાડ.
કહેવત = કહેતી, મહાણ.
ધાટ (ના) ડોળ, આકારાં
બળતણ (ના) બળવાની
લાકડાં, સરપણ.
ભાખરી (ના) પર્વતના સ્ત્રો-
તની જાડી રોટલી.
કાંતવું (કિ) જાંબા તાંત-
ણા કરેવા.
લટકતાં (કૃ) ટીંગ તા.
કુંભાર (ના) મટોડીના
વાસણ બનાવનાર.
વણવું = લુગડું બનાવવું.
ધાપ્પ = અનાજ, દાણા.
કાળે (અ) તારતે, મટિ.

તૈયાર(અ)હાજર, તરત	પાઠ ૨૬ મો.	ઝોઠવા(કૃ)શરીરઠાંકવા
કામમાં આવેએવું.	ધરતી(ના)જમીન, ખુમી	ખાંતે(ના)ખુશીયી.
કશું=કાંઈપણ, જરાએ.	થાક(ના) જથા.	શીરીતે=કેમ, કઈ પ્રકારે

કવિતાની સમજૂતી. (૭.)

ખાવા અને પહેરવા ઝોઠવાને પરમશ્વરે આપણને શરીર આપેલું છે, હવે તે વડે જો મેલનત કરીએ, તો તેમાંથી રાતા પીળા રંગ (જે જોઈએ તે) મળે (૧). જમીનમાંથી અનાજ નો અધું જથ્થા અંધ ધાયંડ, પણ જો તે જમીનને ખુશીયી એડે નહીં તો ખાવાનું શું થાય (અનાજ કેમ પાકે?) (૨.) પણ તેમ કરવાને આપણને ઈશ્વરે તેના ઈલાજો આપેલા છે પણ કોઈ વામણ અને બાગવાના લાકડાવિના રંધાય તેથી રીતે? (૩.)

પાઠ ૨૭ મો.	ગણગાર (ના) શરરને	કાં (અ) : મ? કાણ.
હાલ(અ) હમણાં.	જામિ એવા, લુગડાં	અર્થ(ના)સ્વાર્થ. મતન-
વખત(ના)વેળા, સમય	ધરેણા, ખુપણ.	ખ. આકરો(ના)નોકરી.
પરધેર(ના)પારકે ઘેર.	સરસ(નિ)સારા, મજનના	પેર (ના) રીત, પેઠે.

(કવિતાની સમજૂતી) (૮.)

માટે હે બાઈ તે (ખજતણને વાસણ) તું તૈયાર બનાવ કે કાંતો તને બીજો કોઈ કરી આપે, કે તારે તારા સ્વાર્થનું (પોષણને વાસ્તે) તે વખતે થાય. (૧). ગ્રાડ ઉપર લુગડાં લટકતાં કાંઈ તૈયાર નથી પણ જો કપાસ વાવી તેપરથી ૩ ઉનારીને તેને કાંતીને વડે તો

મન્નાનો પેહેરવાનો પોશાક બને. (૨) મટે ગમે તે રીતે ઘેર કે પારકે
ઘેર (દેશ કે દેશાંતર) મહેનત બે કરે, તો ચાકરી કરતાં બાબતો સારી
રીતે પામે (મહેનતનો બદલો પરમેશ્વર તેને આપે. (૩)

પાઠ ૨૮ મો.

દાન (ના) ધર્મ, મિત્રાન.
આપણા (ના) કીકરચિંતા
આંતરેડી (ના) આત્મા,
જીવ.
પરોપકાર (ના) પરકલ્યા-
ણ, પારંગ પર ઉપકાર.
પુણ્ય (ના) ધર્મ દાનનું
આશિષ.
આશિષ (ના) આશિરવા-
દ સારી ફુવા.
વાપરવું (કિ) વાપરવું,
ખરચવું.
સુખ (વિ) બખીલ, કંઠુ
સા, કસરીઓ, મખો
સુસ.
કપણ (વિ) કંઠુસ.
સેધરી (કુ) એકું કરી.
સુધે (અ) જરાએ, લગ
રિકે પણ.

નારાજી (વિ) નાખુશ, દ-
લગાર.
ગત (ના) ગુંતસ, શક્તિ
લેખે (ના) કેકાણે, સારે
મારગે.
ગરીમગરમા (વિ) ગરીબ
લોકો, લાચાર, અનાથો.
કુની આ (ના) સંસાર આ-
લમ, પુઠવી.
જશ (ના) માન, આપર.
વાવેલું (વિ) રોપેલું.
કોકટ (અ) નકામું.
નકામુ (વિ) કામગરનું
કોકટ.
કંગાળ (વિ) ગરીબ, અ-
નાથ નાચાર
માથુરી (ના) પેતરું, વેઠ.
પાઠ ૨૯ મો.
સાચ (ના) સાચવટ, સા-
ચી વાત.

દેશાસ (ના) જાગીરદાર,
વતનવાળો માણસ.
કુક્યાં (કિ) નીકળ્યાં.
દાખલ (ના) કિલ્લેદાર,
દ્રષ્ટાન.
ચપુ (ના) ચાકુ છરી.
ગમ્મો (કિ) પસંદ પડ્યો.
રૂપ્યા (ના) સાળ આના
ની કીમતનો રાણીની
છાપનો ચિત્કો.
છેખા (ના) છોકરાં બચ્ચાં
લેખણ (ના) કલમ.
વખાણ્યો (કિ) પસંદ કર્યો.
ગમ્મો (કિ) પસંદ પડ્યો.
વેહ્લો (અ) જલદી.
કાપ (ના) ચીરો.
પાઠ ૩૦ મો.
સાચામોલું (વિ) ખરામો
લું, સતવાદી, સાચો.
ધીરજ (ના) સજીરો, શાંતી

ગભરે,વું(કિ)અકળાવું.
ખીવું. ગાબરા થવું.
ફાડી(કિ)ચીરી.
ખીજ્યા(કિ)ચીડ્યા,ખી
જવાયા.
છાતી(ના) હૈયું મન.
આંખાં(ક) દાખીને.
વાહલું(વિ)પાડું, હે-
તવાળું.
વાંક(ના) તકમીર,ગુનો.
અનણતાં=ઓચિંતાં.

ઝટ(અ) જલદી,તુરત.
પાઠ ૩૧ મો.
સંકર(ના)કુઃખ,આકૃત.
કોડ(વિ) હજારો,(સા.
નાખ.)
પરજોક(ના)પારકાલોક,
દેવ લોક.
હોડી(ના)સડવાળોમેટો
મછયો,નાનું વાહાણ
સિંધુ(ના)દરિઆસમુદ્ર.

રાજ(ના)અમલહાકમી
ગાની.
શુભ(વિ)સાર,મંગળીક
સહીએ(ક)ખમીએ,સ-
હન કરીએ, વઢીએ.
દિનરાત(ના)રાતને દા-
હાડો.
સગા(અ) રોજ, નિત્ય.
સરે(કિ) યાય, ખને.
ઉપાય(વિ) દક્ષાજ.
નફો(અ)ખચીતનિશ્ચે.

(કવિતાની સમજાવતી). (૯).

આપણાપર જે કુઃખ આવી પડે,તે સહન કરીને બરાબર સાચી વાત
કહેવી ને ખીજા લોકમાં સુખ જઈએ (સાચું બોલેથી સુખ મળે) અને
તેથી રાતને દહાડો મુખી રહીએ. (૧)સાચું બોલવું એ સદા સાચું છે,
જુદું બોલવાથી ઘણું કુઃખ આવી પડે; માટે તમે હજારોઉપાયકરે
જુઓ. પણ મુખતો સાચાથીજ યાયછે. (૨)સાચું બોલવાથી સદાઆ
પણ કામ યાય, પણ જુદું બોલવાથી કદી યાય નહીં; ક્રમકે જુઓ કે
કાગળની હોડીખનાવીને તેદરિઆમાં મુકો તેથી દરિઆ તરાતો નથીતેમ
જુદું બોલવાથી આપણું કામ કદા થતું નથી (૩)

પાઠ ૩૨ મો.
ઘેરાં (ના) મેઠાં.

કાતરવું(કિ) કાતરવત.
કાપવું.

ધામળીઓ (ના)કનનું
પેદરવાઓઠવાનુંજુદું

કામજો(ના) ચુમાજો.
 ખરવાડ=ધેટાંચરાવનાર
 શેનો(વિ) કઠ્ઠચીજનો?
 દીઠાં(કૃ)જોયાં
 નિમાજો=ખાલ, વાજ.
 ઉન(ના)ધેટાંના ખાલ.
 કામજોઓ(ના)નાનાચુ
 માજા.

ટાદ(ના)હંડ, હીન.
 ખિચારાં(વિ)ખાપડાંગ
 રીખડાં.
 ઉનાજો=તાપનીમોસમ
 એશિવાય(અ)એવગેરે,
 એથી બીજન.

પાઠ ૩૩ મો.
 ઝરવું(કિ)વેહુવું,ટપકવું
 લીંબોળીએ(ના)લીમ-
 ડનાંફળ.
 રોગ(ના)મરજ વ્યાધી
 પોપટીઆ (વિ) લીલા
 પોપટ જેવા રંગના.

પેટી(ના)નાનો પટારો.
 રાયણ(ના) લીંબોળીના
 જેવો લીલો મેવો.
 ગળી(વિ)મોઠી.
 વિખ(ના)ઝર, સોમત.
 ઓસઃ(ના) દવા.
 ઠેકઃણે (અ) જગો એ.
 પાઠ ૩૪ મો.

ધાન્ય(ના)અનાજ.
 કુંડું(ના)કણસલું.
 ઝોંખા(ના) ધર્ડોના કંકા
 પૈસાધર(વિ) તાલેવંત.
 માતપર, ધનવાન.
 કડખ(ના)જરમાજરીના
 લાંખા સાંઠા.
 કણસલું(ના)કુંડું.
 પુળા(ના)કડખનામારા
 માજરીઝો(ના)માજરી-
 નું કણસલું.
 વચાય (કિ) રોપાય.
 જર(ના)જુવાર.

શિઆજો=ટાઠનીમોસમ
 સાંઠાં(ના)અનાજનાફિ-
 બા સોટા.
 ઢોર=ચોપગાં જાનવર.
 મસજેછે(કિ) ચોજેછે,
 દળીને(કૃ) લોટ કરીને.
 લોટ(ના) આટો.

પાઠ ૩૫ મો.
 તત્તસરો=તત્તની શંભ.
 શેરડી(ના)ગળ્યા રસનો
 સ ઠો.
 શોંગાના)કળી.
 જવાના)એકજતનુ
 ધાન્ય-
 કડોગ(ના)નગ, અખા,
 વાલ, વટાણા વગેરે
 ધાન્ય.
 ડાગર(ના)ખાત.
 પોપટા(ના)અણા ફળી.
 સર્વ(વિ)સધજા, અધા.

(કવિતાની સમજૂતી.)

(૧૦.)

માજરીનાં કુંડામાં ખાજરી ને કણસલામાં જુવાર જોડાયે(વાયછે)ક
 માજરીમાંથી ધજ, ડાંગર, ને જવ એ વણે વાયછે.(૧.)વણે ને

તલના જીંડામાં થાયછે, ને કઠોળ એટલે વાજ, વટાણા મગ, વગેરે શીંગોમાંથી થાયછે, તેમ ચણા ચણાફળીમાં થાયછે, ને શેરડીમાંથી સાંફર અને ગોળ થાયછે. (૨) ચોમાસાના ચાર મહીના એટલે (અથાડ આવણ, બાદરવે ને આસો) એમાં જીવવાર, બાજરી તૈયાર થાય છે. ને શીઆળામાં (કારતક, માગશર, પોસ ને માહા) એ ચાર મહીનામાં ધર્મને ચણા થાયછે. (૩)

પાઠ ૩૬ મો.

ધરતી=જમીન, બુમી.
કોટલા(ના) ઝોચા ગઢ.
બુરજ.
નાજાં(ના) વહેતો ઝરો.
નાની નીક નદી.
મરડીયા(ના)જો પકવ-
વાના. ચોળા.
પાહાડ(ના) મોટા ઝેચા.
સાથે જોડા ને લાંબા
અચ્છેત્રા ડુંગરો.
લુગડાં(ના) કપડાં.
તરસ(ના) મોસ.
મટાડેડ.(કિ) ફરકેડેડ,
હોતવે.
એતર(ના) અનાજ તથા
ધાસ પાકેડે તેજગો.

કોટા(ના) કિનારે.

એકાએક(અ)એકદમ,
ઉતાવળે.

પાઠ ૩૭ મો.

ગત(ના) વત. જંગલ.
માણેજ(ના) કીમતી જ.
વાહીર.
અનેક(ના) ધગાં, બહુ.
જમફૂ(ના) જમરેખા.
પદાર્થ(ના) સીજ, વસ્તુ
જીવ્યુ(ના) એક જનનું
કુળાઆવાળુ કુળ.
હીંગ(ના) આણમાંથી
નાકળતો એક જન.
નો કીમતી પદાર્થ.
વત(ના) રાત, જંગલ.
સરખી=સપાટ, પાધરી

ધાતુ(ના) સોનું, રૂપુ,
ત્રાણુ, કત્તાજ વગેરે.
તપેલી(ના) પાતેલી.
લોટા(ના) કળશીઆ.
લોટીઓ(ના) કસલીઓ.
પાળીઓ(ના) ચપ્પુઓ,
છરીઓ.

જન(ના) તરેહ, રીત.

પાઠ ૩૮ મો.

સેત=ચાકરી, ખરદાસ.
જંપલું(કિ) સુએ એસલું,
ઠરેલું.
રાઝ(ના) દયા, રહેમ.
જન્મ(ના) જંદગાની,
અવતાર.
ઉછેરતાં(કૃ) મોટાં કસોં

પણવતાં (કિ) કુખદેતાં સંસાર=કુનિઆ; પૂરવી હેતવહાજ(ના)પ્યાર. સુખીજી(વિ)સુખીઆ- રૂ. સુખી. કુઃખીજી(વિ)કુખીઆ- રૂ. કુખી. વેદના(ના) કુઃખ, પીડા અડાવવું=કબુલ રાખવું.	પાઠ ૩૯ મો. ગુણ=ઉપકાર, આભાર અવસર(ના)વખત. ઠગમગ (અ) ઠગમગ, હાલ્યા વિના. અમાપ(વિ)ધણો, જોનો માપ નહી. ધડી(ના)ગરમિની, ૬૦ પત.	અરદાસ (ના) સંભાળ. ઉંમર(ના)વય, હુંદગી. દાસ(ના)ચાકર, સેવક. ટકનો(કિ)ધોભનો, ઠરનો. આજ (ના) આવતું. લેશ(વિ)જરો, જરોપણ વેહીને(કૃ) ખમીને. ઉપકાર=ગુણ, આભાર સમે(ના)વખતે, વેળા.
--	--	---

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૧).

ન્યારે અમ્યું નાનું હતું તેવખતે તેનો પગ ધૂજતો રહેતો નહો. અને આવતું પણ અરાબર ખવાતું નહી. તેમ પોતાની મજે ઉઠીશકાતું પણ નહી, અને મનમાં જરાએ લાજ શરમ હતી નહી. (૧) અહીં વખતે, અ્યાંપર મામાપે દયા આણી, નેકુઃખ પોતે વેહીને તેને સુખ આપ્યું, એઆભાર અમ્યાં ઉપર મામાપનો મોટો છે. (૨) કોઈ માણસ એ વખતે જો રોજ બેઝ ગડી ચાકી કરે તો ચાકરી કરાવનાર આખી હુંદગી સુધી તેનો દાસ થઈને રહે. (૩).

પાઠ ૪૦ મો બાવળ (ના) બાવળનું ભાકડું, બાવળના લા- કડાનું ઝાંડ. (ભી. મુખ(ના)કાંઠાવાળીડાખ પૂરીઆં(ના)પેડાનેકરતું ભાકડાનું ગોળ ચકર	કેમનું(ના)રેશમનું કુત. પૂરાસ.ના) કીકાશ. કુંડ(ના)જોધો બાધજો ગોળ ઝરો. નાઇડી(ના) ૧૧૮, પેડાન વચમાંનું ભાકડાનું ગોળ કુંગરું.	પરડા=બાવળની શીમ. ઉતારડવું (કિ) ચારવું, ઉતારવું. આરા(ના) પેડાનીવચ માંનાંકરતાભાકડાનાં. ગોળ કકડા. આળાં(વિ)ગદમદાં, પચપચાં, સુંવાળાં
---	---	--

અથાણું(ના) આથણું.

પુરો(વિ) ખરાખર.

મળબુત(વિ) ચીકણું,
જળ કું.

ઝરેછે(કિ) પેહેછે, ટપકે.

ચીકણ(ના) ચીક.

પાઠ ૪૧ મો.

શેખશક્તી=ખોટાખોટા-
બંગ ઉઠાવનાર, ચળે
હો માણસ.

તુરંગ(ના) ખોટા ખોટા
વિચાર, બંગ.

ખાહોળા=ધણાં મસ.

ધુણાવયું(કૃ) હલાવયું.

માલોક(ના) ધણી, શેઠ.

ધાડવા=માઠીનો મોઠો.

ધડો=વાસણ.

વેપાર(ના) રોજગાર.

મજુર=વૈતરો, હેલકરી.

ઉઠવા(કૃ) આંવવા.

કૂકડા(ના) મરખી.

સારીપેઠે=બહુ, ધણાજ

એકઠા(વિ) બેગા.

કપજશુ(કિ) પેદાયશે

કમાઈશ(કિ) ખીશ.

પરખાશ=લગનકરીશ

કૂટી(કૃ) માંગી.

પાઠ ૪૨ મો.

ચણુતર=ચણીલેવાનું

કામ.

માળીલેવું(કિ) નળીઆં

ચઢાવવાં.

ઓઘરી(ના) ઓઠલી,

પગપોંજી.

સાકું=બંદોપરત, કરાર

હાટડા(ના) તપાં.

ભાયરું=ધરન ભાય ત-

ળીઆનાચેનીઆગ-

ળની ઓરડી.

છોતરાવયું=છો દેવડા-

વર્તી.

મોખ=ધરના માળનો વ-

ચલી આડો યાંબલો.

છળીઓ(ના) સાકટીઓ

કાયો=નાળાએની છા-

લતી વણેલી દારી.

પાપો(ના) મૂળ ટેકણ.

કરા=દીવાલ, બોત

પછીત(ના) પછવાડેન

બોત.

પાણીઆર(ના) પાણી-

નાએડાં મૂકવાની ઓ

ટતી.

જળી મો(ના) લોઠાના

સળાઆ જડેલી બા.

રીઓ.

ભા=બીક, ડર, ધારતી.

પરશાળ=પેહેલાખંડના

ભોય તળી બાનીજગો

ઝટપટ=જલદી, તાકીદી.

રણિઆમાણું=શોભીનું.

પાઠ ૪૩ મો.

ખિરાજયું=દીપયું, શા-

બા આપવી.

પાટડા=બારવટીઆ.

મજગરા(ના) ચણી-

આરાંનરેમાદાનાઆ-

પડા.

સાગ=સાગનું લાકું.

જળશુ(ના) જાળ.

છોલાણું (ના)છો દેવ-	મેના=મધુરરાગનું પક્ષી.	ખૂખ(અ)ધણુંજ, મસ
ડાવવાનું કામ.	ગલીઆ=જનજમ,(મો-	રડા=સારાશાખાવંતા.
ચોરસાં(ના) ચોડા પ-	ટું કીમતી બીછાનું)	ધણાં(કિ) બનાવ્યાં.
ધર, ચોડી ઇંટ.	ચૂનાળા (વિ) ચૂનાના,	રસોડા(ના)રાંધણી, રસો
હુદાર(ના)તોદાનો ધા-	ચૂનો ફેરવેલા.	ઈ ખાનાં.
ટ બનાવનાર.	કોરે (ના) લાકડાના પા	રૂપાળાં (વિ) શાબિતાં,
છૂટ(ના)મોકળાસ, જગો	ટીઆ તથા હોદાની	ખૂખ સુરતાં.
મેડો (ના) માળ.	જળી જડેલો જરખો	ચણ્યા(કિ) ચણીલીધાં.
મણા =કમર, ખામી.	રવેશ.	દીશ=દેખાય, જણાય.
છોડી= ખડકી, વાડા.	બૂપતિ(ના)રાજા, પૂર્વ	ખુટે=ધટે, ઓઠું થાય.
દાદરો(ના)લાકડાના પા-	પતિ.	મોઠા(વિ)મધુર, મધુરા.
ટીઆની નીસરણી.	નીર(ના) પાણી, તેજ.	શુદ્ધ(વિ) બરાબર, સાફ.
નીસરણી(ના)વાસકેવ-	દોચકો(ના)દોઢોળો ઝાં	ખેડકો=મેમવાની જગો.
ળીનો દાદર, સાડી.	દો.	અગામી (ના) ધાત્મ.
ખુંટીઆ(ના)ખીટીઆ	ચિત્ત=તમવીર, છબી.	સેજ=ઢોલાઓ, પલંગ.
તાકા(ના)મોટાગોખલા.	મુડા(ના)પોપટનાજેવા	ખાસી=મજનની, સારી.
પાઠ ૪૪ મો.	લીલા પીછાના પક્ષી.	બીછાવી કિ) પાથરી,
જાજવું=દીપવું, શાબવું	ખાટ (ના) ખાટલો.	બલ(વિ)સારા, મઝાના.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૨)

જળ, જળીઆં, માળીઆં ધણાં સારાં બીરાજેછે, નેખારીએ નાનાં
ખારણાં પણ સારાં દેખાયછે; પાણીનાં મેડાં મુકવાનીઓટલીનિરાંધવાની
જગો પણ શાબિતી બનાવીછે; નેતે ઇંટથી ચણી લઇને તેપરચૂનોફેર-
વેલો દેખાયછે. (૧)ઠાંકામાં જે પાણી બરેલાં છે તે કરી ખુટતાં નથી.

તેમાંથી લોકો વાંકા બળીને પાંણી ખેંચી કઢેછે; સુડાતે મનાતા જવાસાફ મધુર સ્પન્દ બોલેછે, જેનાં પાંજરાં પીત્તળથી જડીલધન રંગેલાંછે. (૨) બેસવાની જગો, કઠોરા, નેઅગાસી સારી બનેલીછે, નેસુવાને વાસ્તે ઢો-લીઓ તથા મઝાની હોદોળા ખાટછે, તેમ ગલીયા મનને ગમતેવી રીતે પાથરને દિવાલના ઉપર રાખ્યોની મોટી છબીઓ પાડીછે.

પાઠ ૪૫ મો.

સજડ (વિ) મળબૂત.
હણહણવું(કૃ) નણસણ-
વું, ખોખારવું.

નસકોરાં=નાક આગળી
દમ લેવાનાં બેકાણાં.

દાઢ (ના)માંમાં બેવડા
દાંત આગળની જગો.

ગમું (ના) જડણુ.

વાચ'(ના)ભાન, બોલવા
ની સમજ.

નરસી=ખરાખ, નઠારી.

પોઓ=નરમ, સુવાળો.
કાણાં(ના)પેહે, છિદ્રો.

જળવે=સાચવે, તપાસે.

ટેકો(ના) આધાર, મદદ.

ઝીણાં(વિ) ખારીક.

કકડા(ના)ટુકડા, કકડા.

ભૂકાં=ચુગદો. કકડેકકડા.

સોદ(ના) બવાજ, સોર.

ખરાડેછે=ખારડેછે પો
કારે.

પાઠ ૪૬ મો.

ખીજવું(કિ)ચીડવું.

છેલાઈ(ના)ઝાકટાઈ, વ
રણાગી. તોર.

પગરખ'(ના)જોડીખા-
સડી.

અડકટ (ના) આંટી.

પછડાઈને=અફળાઈને.

અટવાઈને (કૃ) આંટી
આવીને.

ખોટું(વિ)ખરાખ, નઠાફું.

અમથી(અ)ખાલી, વ-
મરે ખપની.

સ્વબવા(ના) મીજાજ.

રોમાળ (વિ) તામસી.

પગથીઝી(ના) ઓટની.

ફેડી(કિ)નાંખી, લાખી.

વાસે=પછાડી, પાછળ.

ખાખોચીઝી(ના) નાખો
ખાડો.

બગડ્યાં=ખરાખ થયાં.

ખખર (ના) સમાચાર.

હાજ(અ) હજાલ, દશા.

પાઠ ૪૭ મો.

અદખ'(વિ) કોનાખોર,
ઝેરી.

અવતરવું((કિ)પેદાંથવું.

કુરકુરીઆં (ના)ખોડીખાં.

ઓટીલાં, કુતરીનાં

બચ્યાં.

ખારીલાં(વિ)નીખારવ-
ભાવનાં.

ગેલ(ના) લાડ.

ભાટીલ(ના)ભાટીલાં કુ

તરીનાં ખચ્યાં.

આડો(વિ) તાકો, ઊંચો,
કંઠ્યુ માને નહી તે.

અજાણ્યા(વિ) પારેકાં.
ધુરકવા(કૃ) દંતીઆકર
વા, ચીડવા.

લાગ(ના)દાવ. તક.

અચકુ(ના)ડાકુકરડયુંતે,
સંઘળા(વિ)મધા.

ભંપે(કિ)સુખે ખસે, હે.

ઉપડે(કિ)ખુલ્લીયાય

પાઠ ૪૯ મો. (એ)

ખીલવુ(કૃ)પાંખડી છુ-
ટી પડવાં.

અંગ(ના)શરીર, શરીરનો
ભાગ.

મુખીઉ(ના)મુખ. જડ.

પહે=ખાકુ, કાણું, છિદ્ર.

મુસે(કિ)સાસે, રસ ગળે

નરી(વિ)એ ખલી.

ખાંડાં(ના)ખાંતરાં.

કળી(ના)ખીલ્યા વગ-

રેનુ કુન.

ખતાવુ(કૃ)દેખાડું.

વાર્તાએ(કિ)રોપીએ.

પાઠ ૪૯ મો.

લાગલાગ(અ) રોજ.

રોજ, પાચ સાત દી

વસ સામટા.

અસખસ=અકીણના

ફણગે(ના)સણગો(ખી,

હળીએ(ના),ળીએ.

સીંચીએ(કિ)રેડીએ.

મમનરે(કિ)ધ્યાનમા

ઉતરશે, ઠસશે.

પાઠ ૫૦ મો

વેહેજો (ના)નાની નદી;

નાળુ ઝરી.

તેડ=તારિ, કીનારે, કાંઠે.

ઉપકાર(ના)પાડઆભા

ચટકો(ના)ડંખ. (ર.)

ખદેલ(ના)અવેજ પાડ

આખર(ના)માન, ધજ

ત્રાંપ(ના)ભળ, કાંદો (૧૦

તણાતો(કૃ)એ ચાતો.

દયા(ના)રેહેમ, મહેર.

વળગાવે(કૃ)માઝીને.

દિવસ(ના)દહાડો, દીન

ઝટ(અ)ચલદી, ગુરત.

ચુકવું(કિ)ચુલવુંચીસરવું

પરમેશ્વર(૧) ૧ ટોચશ્વર

પાઠ ૫૧ મો.

ડાંધર(ના)માત.

ક્યારેડા(ના)પાણીભરા.

યજ્ઞાના ખાડા, ધર.રા.

પરાળ(ના)ભાતનુધાસ

જાલા(ના)જોતરા.

ચોખા(ના)ડાગરમાંથી

નીકળેના દાણા.

તરે(ના) નાનાં નાનાં

કુમળા જોડ.

લીલાછમ(વિ)ધગાજ,

લીલ(કાચીકેરીજેવા.)

દાણા(ના)અનાજધાન્ય

ખંમેર(કૃ)કાપરી.

ઝાડે(કિ)નાદકસતર,

કાહાડે, ઉપણે.

નીપખવે(કિ)પકાવે.

એકુન(ના)એતીકરનારા

કરનાર(વિ)પનાવનાર
બારે(વિ)મોટો, ધણો.

પાઠ ૫૨ મો.

માંજરી(વિ)મુરો ડોળા
વાળો.

ધીઆળુ(વિ)ધીએ એ.
પડેલું, ધો ધાલેલું.

તત્તપ(ના)ડાકું.

તીણું(વિ)આણીવાળું

લુખ્ત(વિ)ધી વગરનું.

એઆ(વિ)મમજાળુવા
ળી, અમ્મનવંત.

વેગ(ના)ફસમનાઈઆર

હળવે(અ)ધીમે, આરતે

મુઝે(કિ)દેખાય જણાય

તરત(અ)જલરી.

ચિગાડ(ના) નુકશાન.

પાઠ ૫૩ મો.

બીકણ(વિ)બીએ એવો
નરમ, પોચો.

અજાણ્યું(વિ)પાઠકુપર

દેશી, કોઈ દહાડો જો

યલું નહી તે.

સોડ(ના)માઘુ, પાસે.

સામું (અ) તરફ.

આઝી(ક્રૂ) જાગી.

ગભરાયો(કિ) અકળાયો

કાદવ(ના)કીચડ.

ઉઠાડ્યો(કિ)ઉમાર્યા.

પાઠ ૫૪ મો.

દરિઆ=સાગર, સમુદ્ર.

અગરીઆ(વિ)મોકુપક
વનાર.

રાશ(ના)મીઠાના ઢગલા

કયારા(ના) તાનાઆડા.

અગર(ના)તીકુ પાકે તે
જગ્યા.

ઉમગુટું(ડ)માંભરીલેવું

કાઠે(ના)કીતારે.

પડ(ના)પથર.

ઢગલાના) ગંજ.

મટોડીના)ચીકણીમાટી

પાઠ ૫૫ મો.

પ્રમાણે(અ) રીતે.

ભગીગણી=જખીવાંચી

હાંતીઆર થઇ.

કોથળો(ના)પાચમણનો

બાળો.

એહો(અરે! વાહ!

શરી(ના)ફળીઉ મોહોસો

નારે(ના)કેડે, કેવટે.

મેડીઆ(ના)માળ.

ભાગ(ના)માળો.

એકીવારે(અ)એકદમ.

મેલેલા(ક)નુકેલા.

સેલેલયા=થોડીમેલેનતે

ડાહ્યા=શાણ, સમજ્યુ.

પાઠ ૫૬ મો.

પંથ(ના)ગતો. ધર્મ.

ખર(ના)ગધેડો.

પાણ(ના) પથર.

એધાણ(ના)નિશાની.

લહિયો(વિ)સારા અક્ષર

નોતખનારો, ભાભિયો,

જાણીતો.

કેદાયે(કિ)ધસાયકે.

પંડીત=દ્ધાન, લાહિર.

નાપળે(કિ)ધાય, ખને.

ગાઉ(ના)તસ.

કપાય(કિ)મટે દુરથાય,

અબ્યાસ(ન) મહાવરો.

કાયર(અ)કેરાન, ફાંખો.

આળસ(ના)મુરતી.

તોત(અ)જનન.

(કવીતાની સમજૂતી.) (૧૩.)

માણસ બણતાં બણતાં વિદ્વાન થાય અને લખતાં લખતાં સારા અ-
ક્ષરનો લખનારો અને; તેમ રોજ જો ચચાર ગાઉ ચાલ્યાકરે તો લાંબો
રસ્તો હોય તે પણ કપાઈ જાય. (૧) પોપટ જેવો પશુ પણ શીખ્યાથી
મુખ્ત બોલતાં શીખેછે; તો કાયરે થકને જે માણસ બણવાથી આજસ
કરે તેને ગધિડા જેવો જણવો. (૨) કુવાઉપરના જે કાગા મોટા પથરા,
તે રોજ પાણી બરવા જતાં દોરડાના ધસારાથી ધીમ ધીમ ધસાઈ
જાયછે, એ નિશાનીનો દાખલો લેઓ. (એટલે એ પથરા ધસાયછે તો
મમ તેવો કોઈ મુરખ માણસ હશે ને તે મહેનત લઈ શીખવા માં-
ડશે તો તેને શું નહિજ આવડશે! ના, આવડશે. (૩)

પાઠ ૫૭ મો.	ચળકતી(વિ)ઞ્ચળકતી.	રજ(ના)રચક્ષણ, કણી.
જંગલ=ત્રાંખાનો કાટ.	માંજુને(ક)અજવાળીને	તાવ(ના)આખો કાગળ.
જસત { સફેતમેલા રંગ	આંખુ(વિ)નેજવરગનું	ચિકાશ(ના) ચોક.
સીસુ { ની ધાતુ.	નર(વિ) પોચું.	વાવ(ના)પાત, નામાળા
કાટ (ના) કીટ.	પાઠ ૫૮ મો.	મસ(વિ)મણી, બહુ.
દીમા(ક)જોવામાં.	ગદીઆણે(ના)૧૫.વાલ	તાવ(ના) ગરમો.
નરી=સ્વચ્છ, ચોખી.	અડધો તોલો.	આંચ(ના) આળ.
જવહર(અ)કોઈ વખત,	ઓગળવું (કિ) પીગળવું	યાદ (ના) ફામ.
કદાચ.	વરક(ના)સોના રૂપાના	પાઠ ૫૯ મો.
દેવતા=અગ્નિ, વસ્તેવ.	છેક પાતળાં પાન	ડોસો(ના)વરડોમાણસ
આજે(કિ)પીગળાયે.	પતરાં(ના)ધાતુનેટીપીને	અચંપા (ના) નવાઈ.
ઓખાં=સાફ, સ્વચ્છ.	પાતળાંપાના કરેલાંતે	છેડવું(કિ)અડકવું, ખા.
જારે(વિ)વજનમાંધણી	ટીપી (ક) ટપેરી.	ઝુપુપુરો(વિ)ખરાખર-

સંપ(ના)એકમત, એક
દીલ.

કને(અ)પાસે, સોડ.

બારી(ના)મચકી.

મેંગાચીને=અણાચીને.

કારણ=સમય, મતલબ

ખળ(ના)જોર, કસ.

સંપસંપતિ=હળીમળી
ને

નખળા(વિ)કમજોર.

પાઠ ૬૦ મો.

ટીખની(વિ)અટક્યાજું

ટીખનકરેએવું. તોફાન

અટક્યાળા(વિ)આડા.

વવળાટયાળાં-

અડપલ(વિ)અટક્યા-

ળાં કામ.

નિરાંત(ના)ચેત સુખ.

ગણેફ(ના)ગાલ, ડાચા

બુસકાં(ના)કુદકો.

માંકડ(ના)રાતામોનાં.

વાંદરાં.

વગડામાં(ના)વનમાં.

ઉઘાડી(વિ)ખુલ્લા.

ચીડાય(કિ)ખાજવાય.

વિઠાળીને(ક)લપેટીને.

લટકાચીને=ટોંગાચીને.

પાઠ ૬૧ મો.

માયડીઓ(ના)પધરી.

ચંડાળ(વિ)પાપીકુજ.

ચાહિદ(ના)શાક્ષી.

ઈતસા(ના)ફિસંભો

અગે(ના)ડાય, ફીકર.

દશા(ના)ડાઝ, હવાલ.

ગળેપડુ(વિ)ધાઈપડું,

લુચ્ચીપસર.

ઠંતા(ના)નડાલડી.

જળાઓ(ના)પાઈઓ.

કૂર્ચાદ(=અરજ, રાવદાદ

કડકા(ના)માગકડકા.

ખરાખરે(વિ)સરખા.

હુકમ(ના)કરમાસ(ગી

જાનાંમાર્ન(વિ)મુગીમુ-

ખમેખમ(ના)ટેન્નાંટા.

ઉઠાવુ(કિ)ઝાંડું, મુકું.

ખરી(વિ)માચી, મદ.

હવાલેકર્યા=સોંપીઆ-

ખ્યા, તપાસીઆખ્યા.

પાઠ ૬૨ મો.

વેળા(ના)ખત, સમય.

અઠવાડીજી(ના)આઠદી

હાડાની મુદત.

ધ્યાન(ના)ચીતન. સુરત.

અંગ્રેજ=ગોરાલોક, ટો-

પીવાળા, સીનોર.

પાઠ ૬૩ મો.

પોહાર(ના)વણુકલાક

મહિને(ના)ડોદાહાડા.

આથમે=અસ્તપામે,

ધેરજનય.

મધરાત=ચમ્પીરાત.

પખવાડીજી(ના)પંદર

વાડીજી.

પાઠ ૬૪ મો.

વ(ના)પવન.

ધીથી(ના)કાચનીનાની

ખાટની.

વોજણો(ના)પંખો.

વાયરો(ના)પવન, વા.

ખકારો(ના)પસીનો, પર

સેવો.

પવન(ના)વા, વાયરો.

વાસીને=દહને ઢાંકીને.

લોટો(ના)કળથીઓ.

થી(વિ)હાસેઆસેનહી
જેએકની એકજ જ-
ગ્યાએ રહે તે.

બોળ્ય(કૃ) ડમોબો.
બદલ(અ) ગોએ.
આવી(કૃ) બોળી.

પાઠ ૬૫ મો.

સેહેર(ના)મજ,ત્રીસા-
ટા.

ગતિ(ના)થકિત, બળ.
ધુળવું(કૃ)બાલવું, કાપવું.
પ્રવાહ(વિ)પાણીજેવા
નરમ.

જુગત(ના)૧૬મીર,હી
ક્રમત.

નાદ(ના)અવાજ,સાદ.
ધશરત(ના)ચિહ્ન,નિ-
યાની, સાન.

સાદ(ના) અવાજ.

કુંડળાં=ગોળ ચક્રડાં.

ઉપરાઉપરી(વિ)એકપ
એ એક.

હેર(અ) આપે,ફર.

આપી(વિ)હેરક મુકરર
કરો.

અથડાય(કિ) અફળાય.
ધાર(ના)ડોળ, (ધડીને
કરેતી બનાવટ.)
બેહેરા(વિ)કાંને સાંભ-
ળે નહી તે.

ધરડપણ(ના)જુઠાપણ.
જન્મ બેહેરા(ન)જન્મે
ત્યારથી બેહેરા.
મુગ(વિ)નહેડે બોલી
થકે નહી તે.

પાઠ ૬૬ મો.

ટાટ(ના)મળનુંકાકું.
કાગડી(ના)કાગળ વેચ-
નારો.

ધુટવું(કૃ)મોહારો દેવા,
સાફ બીસુ કરવું.

એજ(ના)નાહી.

ધા (ના)ધાપો, દસ્તો.
તા(ના)તાવ, આ ખોકા.
ગળ.

સાહેબખાની(ના)ઝંચા
સાહેબ લોકોને વાપ-
રવા નેવા.

પ્રોવદિવું(કૃ) ડમોવવું,
બોળી કાઠવું.

તાવ(ના)આખો કાગળ
ફટકડી(ના) ફટકી.

ચાલણી(ના) ચાણણી.
ઝીણા ઝીણા વેહેવા.

જુ ધાતુનું વાસણ.

પલાળી(કૃ)મીનાળી.

મફે-(વિ)ધોળુ,ઉજળુ.

ઠરીને(કૃ)અંધારીને.

કકરા(વિ)ચરબડા (હા
થ ફેરવીએ ને લીસા
લાગે નહી તે.)

ત્રીસા(ના)સાફ ધુંટેલા.

ઝંચા(વિ)સારાકાંમતી.

પાઠ ૬૭ મો.

મૂખ્યાદ(ના)બેવકૂફ.
દેશાવર(ના)પરદેશ,દેશાં
તર.

ફાળ(ના)ધાશકો, ફિકર.

ઝળઝળીઆં(ના)આંસુ
ઠોઠમો(વિ)મૂરખ, અ
ણધડ.

અબણ(વિ)ચગર બ-
હેલો. મુખ્ય.

નામુ(ના)નામ, દક્તરી
કામ.

મયાણુ=ઉપજો ભાગ.
 ધણી(ના)વર, માટી.
 ટુંક=છેક, નાકેસુધી.
 રોવા(ના)રડવા.
 માટી=ખરામ મુવાની
 ખખર(ના)સમાચાર.
 સંધેસો.
 ઉકેલોને(કૃ)ફેડોને.
 ૩ઐઓ(કિ)રડોઓ.
 પછવાડેથી(અ)પાછળ-
 થી, પછાડીથી.
 પસ્તાવો(ના)અકસોગ

લાણુ(કૃ)શરમાઈ, લ-
 જવાઈ.
 પાઠ ૬૮ મો.
 અભિમાન(ના)હંકાર.
 નિશાન(ના)એધાણી,
 હશારત.
 સરદાર=સગદારઉપરી
 અસાર(નિ)સાર નહીં.
 તે નહાડું.
 રાય(ના)રાજ.
 વેહેમ(ના)ચક, સંદેહ.
 ઢગ(ના)દિલ, મન.

અકવું(કૃ)અવવું, અવારો.
 કરવો.
 સારઅસાર(નિ)સારી
 નહારી વાત, સાફ ન
 હાફ કામ.
 અક્ષર(ના)હરફ, દરેકત.
 અપાર(નિ)અણગ જે
 નો પાર નહીં.
 જગ(ના)જગત, પ્રધી
 વડી(નિ)મોટી.
 શીખામણ(ના)ફાયદા-
 ની વાત.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૬૪)

મૂરખને માથે કાંઈ સીંગડાં ઉર્ગાને તેની નિશાની હોતી નથી પણજે
 ને સારો નરસાનું કશું ભાન નથી તેનેજ મૂરખ સમજવો (૧)જેનેએક
 હરફ પણ લખતાં વાંચતાં આવડે નહીં (કાળા અક્ષરને કુટામારે,) તે મ
 નમાં અહંકાર ધણેજ રાખે તેવા માણસને પ્રધી ઉપર બધા મૂરખા
 ઓનો સરદાર સમજવો. (૨) મોટી મોટી વેહેમ ભરેલી ધણી વાતોનો તે
 અવારો કરે, પણ તે મૂરખનો રાજ કહેલી શીખામણ સાંભળતો નથી (૩)

પાઠ ૬૯ મો
 વેનફું=એડેનત, મજૂરી
 આણીયું(કૃ) ગોનાંટ
 ખાવાં, ગળડવું.

અમીગ(વિ)મોટામાણ-
 હામડો(ના)ખાડો. (સ.
 ધીરજ=સખરી, શાંતી.
 ખમી=સહી, સહનકરો.

હો(કિ)પાધું ફરે, દબે,
 હારે,
 મરણ(ના)મચ્છા, ખુશી
 રખાદેખો(કૃ) જીવને

ડોઃ(ના)ગરદન, ગળું
બાર(ના) પેન્ને.
લાજ(ના) ગરમ.
સીધી(વા) પાધરી.

પાઠ ૭૦ મો.

ડેલું(ના) રમેલો.
ન્યાલ(ના) ગળમર, પૈસા
દાર.
પૂરું=પરા. ૧૨ પેટભરીને
હોડાવ(કિ) નુકાવમેલાવ
દેખાવો(કિ) રણાવો.
ખોતરતો(કિ) મોલો. ખ
ણતો.

બે.(ના) કારણ, મરમ.
ધન(ના) પૈસા, દોનત.
મર(ના) તાંપાનો પેકડા-
વાળો દેગડો.

પાઠ ૭૧ મો.

સેનુર(ના) પેક જાતનો
મોવાળી પેરના આકારનો
ચાવડો.

મરખાલુ(કિ) કિનું કિનું.
મરખાલીઆં(ના) રેશમી

મરખાલી

મરખાલી(વિ) રેશમી.

પતંગીડિ=એક જોતનો
જીવડો.
ગજીઆણી(ના) ગજપ
નાનું રેશમી કપડું.
તાતણે(ના) તાર.

મુગટ(ના) તારણ વાળાં
હલકા અપાટીઆં.
મશર(ના) રેશમી કપડું.
કોશિટો=ગોળ લાખી દડી
હીર(ના) રેશમ.
કીડા(ના) લાખા જીવડા.
ભાત ભાતના(વિ) જાત
જાતના.

કીનખા(ના) કસખ-
નાખુડા તાળું રેશમીઞ
ચું કપડું.

પાઠ ૭૨ મો.

આખસે(ના) ગોવો. માંઠ
મચ્છા(ના) ગણ ગણતો
જીવડો.

માતેલે(વિ) જાગરો, પ
રાખસો મતખાસો.

નખજો=કમજો, લુસો.
સાંઠ(ના) આખસો ગોવો

આટો(ના) ચકર, ફેરો.
તોખા(ના) કાપર, કંટાળો.
તુચ્છ(વિ) હલકો. નીચ.
અહંકાર(ના) અભિમાન
ધરાસને(કૃ) તરપતથઠને
ગણ ગણતે(કૃ) ગુણગુ
ણ કરતો.
નીચ(વિ) હલકો, તુચ્છ
જાગર (વિ) જોરાગર.
પજા(ના) પજ, કાણ.
કચર(કિ) કચડી, છુંદી.
પછારે(કિ) અકુળોઞકો.
વેદના(ના) દુઃખ, પીડા.
ગાંડે(ના) રાવાનો, પેલો.

પાઠ ૭૩ મો.

કરોળીઆ(ના) જાળમાં
રહેનારો જીવડો.

હરાવણું(કિ) હંફાવણું,
જીતી લેણું.

મેઁકણું(કિ) છાકી જણું,
વધારે બોલણું.

જાળું(ના) ફાદો, ફાસો.
જીતણું(કિ) જીતી લેણું.

હરાવણું.
કુલાઈ=અહંકારેભરાઈ

શર(ના)૪૦ પૈસાભારનું
વળન.

સાંઠીઆ(ના)ગોષો, સાંઠ
બરો મરી (વિ) સરખા
સરખી, હરીફી.

ગર્વ(ના) અહંગાર.

હસવા(કિ)મજાકરવા
નજ(અ)નહીં, ના
કાંકા(ના)ખોટી મહેનત,
વેવજા.

અટવાટો(કિ) આંટીમાં
આવતો.

જીતનાર(ના)જીતીલેના
ર)ફતેહ પામનાર.

કેવળ=ખીતકુલ, તદન.

પાઠ ૭૪ મો.

કોમલ=નાજીક, કુટુંબી.
રમજી (વિ) ખુશનાગ
એવું

અચળ(વિ)હંશી આગ.
પટા(ના)બીસોટા, કાપા
રવાંટા(ના)ઝીણાંઝીણાં
બોલ.

ચાપારો=ચિત્ર પાડનાર

પાઠ ૭૫ મો.

હેતરવું(કિ) ઠગવું.

પાપ(ના)નઠારકામ,
નઠારો નામનો દોષ.

દડિઆ(ના)પડીઆ.

ચુકવણ(કિ)અસેડવું.

સેતાડવું(કિ) છુપાવવું.

કરડી (વિ) આકરી, સ-

ખત.

નાત=જમણવાર, વરો.

બગચુ(કુ)તપતભરોખો

સરત(ના)નીધા. ધ્યાન.

હેતરાન(કુ)ઠગારી.

વાહાંજી(વિ) ખાંડી.

નાનપણ(ના)પચપણ

પાઠ ૭૬ મો.

ધડી (ના)રજ નિટ.

પળ (ના) લેહેળે.

તરતુ(કિ)અતરંગરહેતું

મંદિર=દેર, દેવરથાન.

ટંકોટંક(વિ)માયા સુધી.

જોશી=જ્યોતિષ વિદ્યા

જાણનારા.

કુખીજવું(કિ)બુડી જવું

કોષ્ટક(ના) કોઠો.

માપ=બરત, પરમાણું.

વાપરતાં (કિ) કામમાં
આણતાં.

પાઠ ૭૭ મો.

ભારે(વિ)કીમતી, મોઢી.

મોહાર(ના)પંચરૂપીઆ

ની કીમતનો જીનો

સોનાનો શિકો.

કસખ=જર, કીનખાખ

પાલવ(ના)કાર.

વેઠ (ના) વેળીઝી.

કદારો(ના)ઃડે ધાનવાનું

ધરણું.

કીમત(ના)મૂલ. ગાવ.

ઉડે(કિ) વચકાય.

મુંદર (વિ) સારાં, મ

ઝાનાં.

કંઠી=સોનાની સાંકળી.

તાલેવર (વિ) પૈમાદાર.

તોષ (ના) ફીટ.

પાઠ ૭૮ મો.

નાખુચ (વિ) દલમીર.

ટટારે વિ, સીઆ, પાપસી.

ખુશી(ના)હરખ, સંતોષ

નાખુચી(વિ) દલમીરી,

પોતીકા (સ) પોતવા.

પાઠ ૭૯ મો.
 વાચા(ના)માનખોતવા
 ની સમજ.
 જાન(નાસમજઅકલ
 જા(અ)સનેકેમ?થાને
 માટે?
 પુણ(ના)ધર્મ, દાનનું
 આશય.
 કથું=કંઈપણ, જરાએ.
 પાઠ ૮૦ મો.
 કાંચળ(ના)કાપડું, બા-
 ઘડીનું ચોળી નું
 પેહેરવાનું કપડું.

પીયર(ના)બાપનું ઘર
 મોસાળ(ના)મામાનુંઘર
 હેન(ના)પ્યાર, ચાહના.
 હરખ(ના)ખુશીઆનંદ
 ટેસ(ના)ઠોર, ખત્તા,
 પલજી(કિ)ભાનાઈ.
 બગડ(કિ)મરાખ થઈ.
 રી(ના)ગુસ્સો, તામસ.
 ઉતરી(કિ)નરમ પડી.
 વાંક(ના)ઠકસીર, ગુલો.
 બાપડ(નિ)પીચારી, ગ-
 રીબડી, રાંક.

પાઠ ૮૧ મો.
 નિરે(કિ)બદખાઈ કરે.
 બળવંત(વિ)જોરાતર.
 કલેશ=કલજીઓ, કંકાસ.
 હળ(કુ)હળીનરેહેનારા
 સંપા=સંપકરીહળીમ.
 જી.
 મુખએન=મજા, સંતોષ
 શોક=દલગીરીપરનાવે.
 ઘટે(અ)ઘોછા થાય.
 લેશ(નિ)જરા, જરાપણ
 મીનો(ના)માપીઓરા-
 ગ કાઢીને માપે છે તે.

(કવિતાનાં સમજૂતી.) (૧૫.)

આપણે બંને બાઈ ને બેહેન હળી મળીન સંપથી રમીએ તો ધણું
 મુખ થાય. લઢી વઢીન કંકાસ કરાએ તો જીવને ઉચાટ થાય. આખર
 ઘોછી થાય, ને વળી લોકો પાછળ બદખાઈ કરે. (૧) ને આપણો બાપ
 (ધંધર) માટો જોગવર છે, તે ધંધર હમે સદા હળીમળીને રહાએ એવું
 વું કર, કે નથી નિરંતર મુખમાં દહાડા જાય, અને કોઈ દહાડો જરાપણ
 કલજી કંકાસ થાય નહીં (૨) ને જોકરાં એક બાંજ સાથે હળીમળી
 ને રહેતા હોય, તે કોઈ દહાડો સામા સામાં બડે નહી, તેઓ સાથે ર-
 ખી જમીને મીતો માય છે, તેથી તેમની મા મનમાં ધણી ખુશ થાય છે (૩)

પાઠ ૮૨ મો. | પુમર(ના)પુમસ, રળ. | બરફ(ના)કરીનેબંધાઈ.
 કુમર(ના)કીણાંટીપાં. | અમલું(ના)બધાવું. | મેલું પાણી.

કર(ના) હવામાંથી છુટું
 પડીને ઝંધાયલું પાણી
 રૂપ(ના) ડોળ, કાનતી.
 ટીપ(ના) ઠાટીની ગાગર
 કે મોરીઆનો ભાગેલો
 નાચસો ભાગ.
 વરાળ(ના) માક, શેવાળ.
 તામક=ઠાકણું, ધાતુની
 ઠાકાળી.
 ગગન(ના) આકાશ.
 ઠાર(ના) ઠંડ, હામ.
 વેગળથ (અ) આધેથો
 ઝાકળ(ના) મરદી, ઝોમ
 પાઠ ૮૩ મો.
 મધ્ય=વચ્ચલાવાંધાના,
 સાધારણ.
 પુષ્કળ(વિ) ઘણું, ખૂણું.
 ડામ(ના) ડીનો ચપકા.
 ખરટો(ના) પીઠ, વાંસો.
 સાંધા (ના) કટકા.
 પાંસળીઆ(ના) પાસા
 તરકની હાડકાંઆ.
 ટેકીટકાને(અ) અધિજા
 ને, ટેકા દેહને.
 જડથુ (ના) ડાચુ.

ઝેરી(વિ) નીચવાળું.
 ઘેન(ના) ગેથલી.
 ઝેળુ (વિ) માથે.
 જાખમ(ના) કરડેલીકિવા
 ગેલા જગો.
 પસરે (કિ) ફેલાય.
 ઘટના(વિ) લાયક, જોઈ
 એ તેવા.
 પાઠ ૮૪ મો.
 સિં (ના) નાવરોનોરા
 જા, મેટુઓપગુ પશું.
 જીવદાન=તપોજન્મ.
 મહારાજ(ના) મોટારાજ
 રાજા ધીરાજ.
 કાલાપાલ (ના) ખુશામ
 ત, વારેવારે કરે. રીને
 કહેવું તે.
 સામયી(ના) જિર, જળ.
 હાથે(ના) શીજે, ઝોજે.
 દોડદો (કૃ) દોડ ધામ,
 નાસા નાસ, ઢીંગા
 મસ્તો
 યુનં(ના) અપરાધવાંક,
 માઃ(ના) મુમાજવા દેવું
 ચાકરી(ના) સેવા. [તે

ટાળીશ(કિ) મટાડીશ.
 શેખી=પતરાજી, વડાઈ
 વન (ના) રાન, જંગલ
 ગળીમણે=કુંગળ, રાંક.
 પેલે(વિ) મ ડો, નાદાન.
 પાઠ ૮૫ મો.

હાજર(ના) તૈયાર.
 તરાણું(ના) તખલું.
 વજાવશે (કિ) કરશે.
 દાસ (ના) ચાકર, સેવક
 જાળ (ના) કાંદો.
 છુટાકુ(કિ) નીકળાયું.
 અકળાયા(કિ) ગભરાયો.
 ખુચે(ના) પેચાર, ધાંટા.
 ખલ્લો(ના) અવેજ, પાક
 કાતરા(કિ) કરડી.
 પ્રસંગ(ના) વપત સમય
 પાઠ ૮૬ મો.
 સાંઠાંયા=કરઠા. સોટીઝા
 રેસા(ના) દોરે કુંચાં
 ખેળા(ના) કાઠા, કરચાં.
 સુતળા(ના) સણુતારેસાં
 ની દોરી.
 ટાટપટી=સુતળીની દોરી

દીવાશળી (ન) દીવા ક-
રવાની સળી.

માણસ પૂર (નિ) માણ-
સ ને વડા. માથોડા પૂર

ગ્રાગ્રા (નિ) ધણાં, બહુ.

ઊપાડી (કિ) ઊચકો.

મરડીને (કૃ) આમળીને.

પાઠ ૮૭ મો.

શિયાળના (ન) શિઆ-
ળનાં બચ્યાં.

બુગળાં (ના) નળાં.

વાઠ (ના) થેનડી ઉગે
હી તે જગો-એર.

પોલ (ના) ખોલ, યુદ્ધ,
ખંડેર.

ખંડેર (ના) ખંડિયેર.

મેદાન (ના) લાખી પો

હોળી-ખુલ્લી જગો.

ચોરીથી (ના) તુપકીથી.

દીખું (ના) જથ્થા.

શુએતાં (કૃ) મર. ગયતાં.

કુકડા (ના) મરયાં.

કુકડાન (ના) ખિમાડ.

ખેડાં (નિ) એખખાં.

પાઠ ૮૮ મો.

લોબીઆ (ના) લાખચુ
માણસ.

જમણવાર = ત્યાતવરો.

પડપુડ (ના) તજવીજ,

તક્ષાસ.

લાખ (ના) ફાયદો. નફો.

તપેત્રાં (ના) પાતેલાં.

સંભાળી (કૃ) સાચવી,

તપાસી.

વિયાય (કિ) જણ્યાં.

બચ્યાં (ના) છોકરાં.

બૂનથી (ના) ગફજતથી

પાઠ ૮૯ મો.

ધુતારા (ના) ધુતારાનારા,

સમજાવી નહ જનારા.

નાદાન (વિ) પેલી, અણ-

શમજી.

આદમ. (ના) માણસ.

ફરીન (અ) મીઠુ વખત

નાત = જમણવાર, વરો.

ખપ (ના) જરૂર, કામ

ચુપ (ના) મુગો, અબોખો

વસત (કિ) રહેના.

પાઠ ૯૦ મો.

ફેર (ના) ગફજત ફેરક.

ભીંડી (ના) ઘણું મળતી
જાત.

વાણ (ના) ભીંડીના રેસ

ની દોરી.

ગરીબ (વિ) પેસા વગર-

ના, રંક, નિર્ધન.

ટકાઉ (વિ) મજબુત

પાઠ ૯૧ મો.

ખુંધ-ઢેંઢાં, મેટોટકરો.

રણ (ના) ગેતાનુ મેદાન.

રેતાળ (વિ) રેતીવાળી.

ચરખી (ના) જનારના

આમડાના પાતળા પડ-

માથી ને ચોકણી હી

જેવી વસ્તુ નીકળે તે.

સંદેશ = સમાચાર, કેણું

પોષણ (ના) યુજના.

મુસાફર (ના) માડીએ કે

પગે ચાલતા અંક દેશ-

થી બીજે દેશ જવું તે.

સાંઠણી (ના) ઊંટની માથા

(ત્રડપથી ચાલનારું

ઊંટ.)

તરેહવાર = અજબરીન

નું, ઓર તરેહનું.

ઝડપ=તાકીદ, ઉતાવળ.
બાવળીઓ(ના)માવળ-
ના કાંટાનું ઝાડ.
સંકડાષ્ટ(કૃ)સંકોચાષ્ટને
દખાઈને.

પાઠ ૯૨ મો.

વનસ્પતિ(ના)જીલોતરી
વેલા(ના)માંપર પથ
રાતો છોડ.

બટાટા(ના)અલુખડા.
તાંદજળે=તાંદળીઆ
નીકેચોત્રાષ્ટનીબાજી.
સુરણ=એક જાતનોકુંદ
મેથી(ના)મેથીનીબાજી
રતાજી=એકજાતનોકુંદ.
તજણું(કિ)તેલ તાં વધા-
રવું.

પોષ્ટ(ના)પોષ્ટની બાજી
સકરીઆં(ના)મીઠોકુંદ
અજવી = અજવીની
બાજી.

ખાકીને(કિ) પાણીમાં
રાંધીને.

કુમળા=નરમ, સુવાળ.
ચડે(કિ)પદ્માય,રંધાય.

પાઠ ૯૩ મો.
સેકટો(ના) સરગુઓ.
અગથિઓ(ના)અગથિ
આના કુત્રનું ઝાડ.

કડો=કડાના કુત્રનુંઝાડ
લીલવા(ના)મીચદાણા
ફાલીને(કૃ) છોતીને.
સુધાં(અ) સાથે.
રંગણાં(ના)વેગણાં.

પાઠ ૯૪ મો.
પાર(ના)સામોકીનારો.
માછો(ના)ઢીમર માંછ-
લા પકડનારો.

સઠ(ના)ખાદીઓનાંધી
સાકટી સાથે સીવીને
વાહાણ ચલાવવા
સાર ખાંધીતી તે.

ખારવા(ના)ખલાસી.
મછવો(ના) નાનીહોડી
હંકારવું=પાણીમાં ચ-
લાવવું.

સીધું=ખાવાનું, બધુ
હલેયાં(ના)ચારવા.
સામાન(ના) ચીજો.
તોપ(ના)મોટી બંદુક.

ચાદરો=ખાદીનીપીછોડી
ભાગ્યે=મુશકેલાધથી
સમાઈ(ક)માઈ,

પાઠ ૯૫ મો.
રીંછ(ના)ગીયામણુ ખા
લવળુ જનવર.
બિયામણું(ના)બયંકર.
મધમાખ(ના)મધકરના
રી માખી.

મધપૂડો(ના)મધ માખ
નો પૂડો.
મજબુત(વિ)જોરાવર.
ભાવે(કિ)સ્વાદ ભાગે.
રાની(ના)જંગલમાની.
ભોગ(ના)કમખજી.
ચટકા(ના)ડંખ.

પાઠ ૯૬ મો.
બચરડીને(કૃ)કચરડીમે
જવલે=કોઈ વખત.
બમતાં (કૃ)બટકાં.
ચાક(ના)મેહતજ,યમ.
પીઠ(ના)નરડો,ગંધી.

પાઠ ૯૭ મો.
હલકી=થોડી કીમતવાળી

મળવણી(ના)મિગ.
કુંસારા(ના)ધાતુનાંવા-
સણ બનાવનારા.
કલાધણ(ના) કલાધ-
નાંવાસણબનાવનારા.
ખાલી(કૃ)રાખી.
વાળીએ(કિ) મરડીએ.
દોહણી(ના) કલમ એ,
છાસની તામડી.

પાઠ ૯૮ મો.

ગોળીએ(ના) સીસાની
લખોટી.
છરા(ના)નાનીનાનીશો-
સાની ગોળીએ.
ખંડુ(ના)નાના તોપ.
કાંતીલોડું=ચીનામ લોડું
વેદિરા(ના)દારાલિકા.
કાંસુ(ના) એક જાતની
ખરડ ધાતુ.

પાઠ ૯૯ મો.

રત(ના)મોસમ. વખત.
કૂંપળ=કૂણગો, અંકોર.
મોદેર(ના) આંખાનાં
કુમ.
ટેલી(ના)ખડખડાં.

આંખાગાળો=કેરીગા.
જો કેરીનો રસ કાઢી-
ને જમવાસાથે ખાઈ
ભાંડું જમવા તેડવાંતે
તરબુચ(ના)એક જાતનું
રસદારબુચ કોળાને-
વું એટું કળ.
કલેલ(ના)ચેનખાણ.
ટકકા(ના)મધુર શર્ક-
દી બાલવું તે.
રાએ(ના)નીમોડીના
તેવો મેવો.
ખંડુ(ના)પસીનો.
કોયર(ના)ધાતુ મધુર
રાગનું પક્ષી.
પાઠ ૧૦૦ મો.
ધમધોર(ના)ચડી આ-
વેલું તે, ઘેરાધગચલું
વીજળી(ના)રીજ.
અમકાર(ના)ઝમકાર.
કડાકા(ના)અવાજ.
મર્જના(ના)મડગડાટ.
કાટકો(ના)મોટો અવા-
જો.
પુર(ના)ખરતી, રેલ, પા-
ણીનું આવવું.

હેલી(ના)મડી. વરસાદ
એ ચાર દિવસ સામ-
ટો આવે તે.

કુકાળ(ના)અનાજ પા-
ણી નહીં મળે એવો
વખત. મરી મોઢવારી.
તર(કિ)તરપત ગાયકે.
ખરાખર પલ્લેલી.

પાઠ ૧૦૧ મો.

કપાસિયા=કપાસનાંખી
કુંકવાવું=ટાંદે સીકડાવું.
કાનાં=કપાસનાં છાંડ
વાં.

ડગલી(ના)નાના મેચડી
અંગરખી.

હીમ(ના)ટાંક કુંડાંકલ
તેજનો(ના)મથલો.

સગડી(ના)કાણાં કાણાં
વાળુ માટીનું દેવતા

રાખવાનુ વાસણ.
કુંડાળુ=ગોળ ચકરકુંડું.

તાપણ=ધાસ ખરોડ
વગેરે કરાદીને બજાનું

મહા મહા=ધણું ધણું.
પાઠ ૧૦૨ મો.

કુશમન(ના)ચતુ, વેરી.

ચુડા=ગ.યડા.ઓ હાયે
પેહેરેછે તે.

રમકડાં(ના)માળકને ર
મવાની ચાંગી.

ઉપાડે(કિ)કિચકે.

અટપટી(વિ) અધરી.
છુટે નહીં એ રી.

પાઠ ૧૦૩ મો.

છત=સીલીક, સંધરી.

બહી(ના)દેવતાનો આરો

ગોતર(ના) અનાજનાં

છાનાં છાતરાં વગેરે.

કુમ વું=ચોળવું, યું=વું

લોંદો=લપકો, લપકો

ચાંગા(ના)ત્રીણા રેત.

ચોકડું=ચોખ્ખો સંચો

અલગ(અ)અતરંગહા

લે નહીં એમ.

જરૂર=પરવા, દરકાર.

પાઠ ૧૦૪ મો.

કોઝ(ના)કેઝ, છો, કેમા

ટીન પલાળાને ગારો

કરેલો તે.

મટોડું=ચોકણી માટી.

આધારે(ના)આશરે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

અલાસી(ના)આરવા.

વેહેરવું(કિ)કરવત વતે

ચોગું, પાટીઆંપા-

ડવાં.

કામડાં(ના)તાંસનેચોગી

ને બે ભાગ કરેજાતે.

કરાઈ(ના)જાકડાં વેહેર

નરો.

મોતીઆં(ના)નેવાં આ-

ગળની લાંબી લાક.

ડાની પાટલી.

સરડવું(કિ)કામડાં ભરી

લેવાં.

પકવાસા(ના)નાકડાની

પાતળી ચોપો.

વળી(ના)સાકટી.

ભારોટ.આ(ના)પાટડા

જગ(ના)ગે.સાકટી.

ઢાળ(ના)નીચો ઢાળાણ.

પાઠાઆં=જનડાસાકટી

પાઠ ૧૦૬ મો.

આજર(ના) હથ.યાર.

કેહાડ=લુહારની પેઠી.

ગળપલ(ના)અરૂંલોડું.

અંન=અનાજ, દાણો.

એરણ(ના)નેના ઉપર

સોની, લુવાર વગેરે

ટાંપેછે તે.

ધમણ(ના)દેવતા સર-

ગાવવાને ટૂક મારવા

ની ચામડાની ચુણ.

કોથ(ના)નગાજ.

ખરડવા(ના)ચાપડા.

સામાન(ના)ચોળ.

પાળી(ના)ચપ્પુ, છરી.

પાઠ ૧૦૭ મો.

ઢોક(અ)કેક.

માંમા(ના)તંગી,વાંધા.

નિરાશ(વિ)ના ઉમેદ,

આશાભંગ.

ગમડવું(કિ)ઢળી પડવું.

માંકડો(વિ) નાનો.

નીકાજ=છુટકો, તોડ.

નસમ(વિ)અધરો.

અપ્રેમડ(અ)પાસેપાસે

ડુંગર(ના) મોટો ટેકરો.

ટકરો(ના)નાનો ડુંગર.

ચોતરફ(અ)આસપાસ

સ ચારેખાજીએ.

માર્ગ(ના) રસ્તો રાહ.

કદા.પિ(અ)ક્રોધ વામત.
પાઠ ૧૦૯ મો.

તમાશા(ના)એલ.રમત.
અનુભવ(ન)કાદાપણ.
વખાણવુ(કિ)તારીકક
રેવી, સાક કેલેવું.
અંતે(અ)કેલેલેવે.
વાખ્યો(અ)મરેડ્યો.

સંકડાક(કિ)સંકડાયા-
ધને, દયાધન.
સમગળ=સમગળ્યુદિ.
હઠ(ના)જીદ, મમત.
જીવ=પ્રાણ, આત્મા.

પાઠ ૧૦૯ મો.

જીંડવાં(ના)ડવા.
રેટીઆ(ના)રેટ.
અરખો(ના)પાસમાંથી
કપાસિયા સાથ ર
જુદા પાડવાનો ના-
નો રેટીઆ.

ખાદી(ના)દોટી, જાડું
કપડું.

સતરાઉ=સતનુંબનેલું.
મહેમલ(ના)ઝીણું ઊંચું
જીમડું.

પોત(ના)કુમાશ.
જગંનાથી(ના)એક જ
તનું ઝીણું લુગડું.
માદરપાર(ના)સોક-ધર
કુમાશદારે લુગડું.
ઠા(વિ)જૂના, નોખા.
ખાસતે(ના)અકજળતનું
કપડું.

પાઠ ૧૧૦ મો.

ખિંમ(ના)કીરણ.
જાલાશ(ના)ગતાશ.
કરોડ (વિ)સો લાખ.
ગાડે(ના)કાશ.

તેજ(ના)નુર, ચળકાર.
ઝાડપાલો(ના)ઝાડનાંઝી
ણાં પાદડાં

ગરમી(ન)ગાપ.
પાઠ ૧૧૧ મો.

અંદ્રમા(ના)ચાદ, ચાંદો.
અલાયો(ના)વાકાકાપો,
આવાં. ()

દર્પણ(ના)આરસો.
પુનેમ(ના)પંદરમાતિય
અમાસ(ના)મહિનાનો
છેલ્લો દિવસ.

પૃથ્વી(ના)અહનુંનામકુ-
નિઆ.

મુદના(વિ)મીઠકુલજર
પાઠ ૧૧૨ મો.

ધડીઆળ(ના)વામત
જાવાનો સંચો.
મધગત(ન)અલીરાત
કલાક(ના)ગા ધડા.

અંગ્રેજી=અંગ્રેજીલોકનું
અંગર(ના)કલાક.

મિનિર(ના)રા પગ.
માગ=હિસો, પતી.
પાઠ ૧૧૩ મો.

આજનાં(ના)વાદળાં
અહ(ના)સ્થિર તેજનાં
તારો.

જલદ=તજણ, કસદાર
અસાનો(વિ)પેલેમવજા
બોળા, સમગળ વ-
ગરનાં.

શકિત(ના)જોર, બળ.
સંકડો(વિ)ગા, હજારો.

એમદ=એક, કાંઈ પણ.
નવુંજીનું=ફેરફાર, આ-
ફત, જોખમ, કબરેજી.

પૂઃડીઆ=પૂછડીવાળા

પાઠ ૧૧૪ માં.

એતીએ(કૃ) મૂકીએ.

આધું(વિ)ધોડું. જરાપ.

વરાળ=પાક, શેવાળ.

પાઠ ૧૧૫ માં.

એહ(ના) વરસાદ, મેધ.

તરશે(કિ)શેષે.

કૃપા(ના)મહેરઆની

ઘટેછે(કિ)જાયકહે.

પાઠ ૧૧૬ માં.

સર્વઆપક(વિ)મધેકે

લાયલો, બધેકરનો.

આમાસ(ના)કિતસ.

ખોળવું(કિ)શોધવું.

અંતર=દિલ, મીતર.

આકાશ=વાદળ, ગગન.

આસ(ના) હળે કરીને

એતરમાં ને લોટા

પાડેછે તે.

કાણી(ના) રજકણ.

વિષપતિ(ના) જગતનો

ધણી, પ. મેશ્વર.

આસપાસ=આસેપાસે

વાસ(ના)રેહોઠાણમુકામ

ધાટ(ના)વેતરણ, તાડ.

તાત(ના)આપ, ધણી.

જગકર્તા(ના) જગતનો

બતાવનાર ઇશ્વર.

ઠાલું(વિ)આલીઅમથુ

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૬.)

આપણી આસેપાસે આકાશમાં ને ઘાસ તથા આસની પાસેપણ પર-
મેશ્વરે, એવું મનમાં જાણાયછે. (૧) આપણે ભાવતણી આં નીચે ભાવમાં
પેશી કંઈ છુપી વાત કરીને મનમાં કંઈ ધાટ રચીએ (દગાનો કે કોઇને
મારવાનો.) તે બધું જગતનો બતાવનાર ઇશ્વર જાણેછે. (૨) એક જરા
જેટલી રજ છુપાવવાને વારને આપણે આલી જગ્યા શોધીએ, તો કેથેપ-
ણ પરમેશ્વર વિના કંઈ જગ્યા આલી માલમ પડતી નથી. (૩).

પાઠ ૧૧૭ માં.

આસ(ના)અ, માસ.

નાડી(ના)નાડ, ધ્વની.

મૂડકું=સોય, લાસ, મય.

અણસમજી(વિ) વગર

સમજના, નાદાન.

આતરી(ના)નાશ, આ-

તરજમા.

પાઠ ૧૧૮ માં.

ભાવ(ના)હોય, કુંભંગ.

કુડી(ના) નહારી, માઠી.

ઠાઠ(ના) બપકો, દોર.

ઠાણો=આલી અમથો.

મિદ(ના)વારણ, પડો.

આળ=રોહોમત, બટો.

છગ(ના) દગો, કપડ.

છૂપાવવું=છાનુંરાખવું.

શાખ(ના) શીખામણ.

પળી(ન) ઘોળા બાગ	ઠગાઈ(ના) ઠગબાજી,	ડાઘ=કલંક, દુષણ, એબ
પરીઆં, સફેતી.	છળમિદ.	ગળી(ના) નામોલી, (એક
૩ ડી(વિ)સારીમઝાની	ખડેલું(કૃ)આખડેલું.	જાતનો કાળો રંગ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૭).

હું તમને સુખે સારી શીખામણ શીખવું તે ધ્યાનમાં લો, પણ ન-
હારા લોકની નહારી શીખામણ માનો નહીં; ઉમંગથી બાણો ને છુપી વાત-
ના ભેદ મનમાં સમજો, ને હે બાળકો એ વાતની અરે તમે મનમાં
રાખો. (૧) નહારી ચાલ ન ચાલો ને સારી ચાલ ચાલો, ને ઠગબાજીનો
ખાલી હોય તમે મુકી દો; કોઈનું ધોણું રસ્તામાં પડેલું કેથે આખડે-
લું-હોય, તે તમને જડે તો પુરત જમન કહોકે હમને જરેલું. (૨) જે
માણસ કપટથી કે હીકમતે કાઈને કંતરીને વાત છાની રાખે, તો તેથી
તેની આખર ઘટે ને લોકોમાં કાળી ટીલી આવે; પછી ગ્યાં સુધી મફે
૬ પળીઆં આવે (મરે ત્યાં સુધી) તે ગળીનો ડાઘ કમે કર્યો છુટતો
નથી, એટલે (કાળીટીલી)આવી હોય તે મટતી નથી. (૩).

~~~~~

પાઠ ૧૧૯ મો.	મોગરો(ના)એક જાતનું	બલમનસાહ(ના)દાના
વરુ(ના) ચીજ.	સફેત ખુશખોદારકુલ	હ માલમાલ, બલાહ.
પ્રાણી(ના)નેને જીવ	અંબલી(ના)એક જાત-	પૌઆહ(ના)નરમાસપ-
છે નેને અહીંથી ત-	નું સફેત કુલ.	પાઠ ૧૨૧ મો. (કુ.
હી ફરી શકે તે.	સુગંધી(વિ)નાસસોડમ	રસજવું(કિ)મટકું.
મુલક(ના)રેશ.	સાધારણ(વિ) વચલા	વાણોતર(ના) યુમાસ્તો,
સંધા(વિ)સધણ, બધા.	વાંધાની, મધ્યમ.	મહેનો.
પાઠ ૧૨૦ મો.	સોરમ=સુગંધ, ખુરમે	ઉપરાણી(ના)આપેલા
મજામણ(ના)મીઠાસ.	પુરવ(ના)મરદ, બાવડો	પાપશાની મામણી.

પીતાંખર(ના)ઝેષ્ઠ રેશ-
મી ખાગીઝી.

જન(ના)ગામડેજવાનો
જનનો વચ્ચેડો.

નુકશાન (ના) પિગાડ
જળમાં(ના)જોડજવાનું.

મગ્ગીનું કામ
વેલા(ના)આપવાવિપત

કાપડ.ઝો(ના)દોગી વા-
ણીઝો;કાપડ વાળો.

જુજ(વિ)દલસા, થોડો.
પગાર=મુસારોમહિનો.

માજ (ના) સોદો.
વાપદો(ના) ઠગાવ. ઠેર-

વેસો દાદાડો.
પાઠ ૧૨૨ મો.

અખરખ(ના) નજનત
નો સફેત પારશ્વકપ-

ડવાળો પચાર.
મદારી(ના)ઝેજરનારા.

ખાજીગર, નટલોંકા.
નીસર્યા(કિ)નાકળ્યા.

સોંધા (વિ) મરતા.
હર(વિ)દર, અકેક,

મગન(ના)ખુશ.

લેખબુ(કિ) ગણ્યું, ગ
ણ્યું.

મળ(ના)રમૂજ,ગમત.
પાઠ ૧૨૩ મો.

ગૃહસ્થ(ના) મેટા કુળ-
નું આખરનારમાખસ.

સમાજવા(કૃ)તપામવા.
ભીડાભાડ(ના) કચડા

કચડી.
ચંપાળને(કૃ) દખાલનિ.

વામેલું (કૃ) દીધેલું.
પાડોથી (ના) પાસેના

ધરમાં રહેનારા.
ઝેદાસ (વિ) દલગાર.

વંલે(વિ) ઝાંમે, ઝખ
વાણે.

ર-ન(ના)છુટીમરતરફી
ઠપકો (ના) દોષ.

ફેરો(ના) ચફર, આંટો.
પાઠ ૧૨૪ મો-

શર(ના)અથી આં સુ
ધીમાનો ગમે તે ઝેક

અક્ષર.
ખારાખડી (ના) પદ.

તોતડા (વિ) ખોખડા.

વ્યંજન(ના) કથી જ સુ-
ધીમાનો ગમે તે ઝેક

અક્ષર.
જોડાઅક્ષર(ના) જોડ-

લા દમ્મતો.
અતડું (વિ) ખરાખ,

તોછડું.
શખ(ના) ખાલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.
ભાન(ના)પુકું, સમજ.

ટેરવું(ના) ટેમ, અણી.
અવાળુ (ના) અગાડી-

નાકિપનાદાંતકિપરની-
સુંવાળી જગો.

સ્પષ્ટ(ના)ખુલુ, સાફ.
વાચ (ના) જે અથવા

તેથી વધારે શબ્દઝેક-
ઠાથવાથી જે હમારત

ખંધાયક તે.
અડાડીન(કૃ)અટકાડીને

કિધાડવું(કૃ)ખુલુકરવું.
પાઠ ૧૨૬ મો.

કાળજી(ના)ધ્યાન, ની
ધેમાની, ચેટક.

કમૂલત(ના)કરાર,ચમૂલ

મુચરકો(ના) કપ્પુનાતનો
સેખ. દરેતાવેગ.

ભેળી(વિ)ભેળવી.

વિરામચિહ્ન(ના)વિસા

મો લેવાની નિશાની

અટકવું(કિ)થોભવું.

ટપકું=ઝીણું મીઠું, ખિંડું

મુનેગાર(ના)અપગધા

દૂરજી(ના)મેરાઈ સુધ.

મોખુ(વિ)સાફ, ખુલ્લું.

પાઠ ૧૨૭ મો.

જવાખ(ના)ડિતર.

સંભાળ=તપાસ, નીધા.

દમ(ના)રોત, છટા.

ત્રયેક=દરએક, દરએક

શુદ્ધ(વિ)ખરો, સાફ.

ઉતાવળ(અ) તારીદ.

માહાવરો(ના)આખેપ.

નિષમ(ના)ધારો. કાપદો.

માંટો(ના)માદ, સોર.

પાઠ ૧૨૮ મો.

ખાજબોધ=ખાજબી.

ખીપિ(ના)ભાષા, ખોલી

અમુદવાર=મીઠું, ખિંડું.

મુચરની=શુચરતની.

સલંગ=આખી, બધી.

ધર્મપુસ્તક=ધર્મના વા

તની ચોપડી.

મૂળાક્ષર(ના)પેલેજાસર

આતના શીખવાના

દસ્કનો.

ચોરો(ના)રીત, રસ્તો.

ખાજબી(ના)ખાજબોધ

ખોલ(ના)ભાષા, નિપિ.

ખોળખવાને(કિ)પીછા

નગાને, જાણવાને.

પાઠ ૧૩૦ મો.

મંનામ(ના)શીરપાવ, ખુ

શી મદલ કાંઈ બ-

હીસ આપવું તે.

નિધાસ(ના)બરોસો.

પાઠ ૧૩૧ મો.

મુસ્કેલ (વિ)અધરું, મુ-

શીખત.

વમેરવી(કિ)વધારવી.

જોખવું(કિ)તોળવું.

પાઠ ૧૩૨ મો.

અતુર(વિ)ચાણો ડાહ્યો.

ઞવેરી(ના)હીરા, માણિક

વગેરેનો વેપારી.

ઞવેરખાનુ(ના)હીરામા

ણિક, માતી વગેરેનો

બંડાર ભરેલો તે.

પાઠ ૧૩૩ મો.

ધનવાના(વિ)પૈમાદાર.

ફેન(ના)કાંગ. ધનુંગ.

કોમલાવી(કિ)પટાવી.

સમજવી.

ફકીર(ના)સાઈ, બી-

ખમાગનારો.

ધમકાવીને (કિ)ધુરકી

આપીને, ધમકોદધને.

પાઠ ૧૩૪ મો.

ભાખ્યો=દાંઠો, જોયો.

કાગ(ના)મગડો.

પાખાજે(વિ)પાખ-

વાળો.

રૂપાળો=મારો, મધુર.

ભિજું(વિ)નોખાતાસ, ક-

પટો નહી તે.

ખળા(વિ)લુચું, કપટી.

લક્ષ મ=મુલ્ય, આચરણ

દાંસેછે(કિ)દેખાવે.

(કવિતાની સમજૂતી). (૫)

ઝાડપર માળો બાંધ્યા એડો એવા એક કાગડાને જોયો, તે બે પાંખવાળો બોલતો હતો, પણ તેનો રાગ સારો હતો નહીં.

પાઠ ૧૩૫ મો. | તરેહ(ના)ગીત, પ્રકાર. | મંગલ(િક) સરખાવી,
આંકડા=અક, નંબર | પુસ્તક=ઓપડી, ગ્રંથ. | મુકામલો કરી.

ભુગોળ વિશે.

(દિશાઓ.)

સવાલ—છોકરાઓ બોલો તો દિશાઓ કેટલી છે ?

જવાબ—દિશાઓ ચારેકઃ ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ ને પશ્ચિમ.

સ—દિશાઓ કેમ પારખવી તે તમે જાણો છો?

જ—હા જી. સુરજ ઊપરથી, સુરજ ન દેખાતો હોય તો ધ્રુવના તારા ઊપરથી; અને તે તારો પણ નહીં દેખાતો હોય તો વહાણના હોડાબંધથી.

સ—પૂર્વ અને પશ્ચિમ દિશા કેમ જાણીએ ?

જ—જેણીગમ રોજ સુરજ ઊગતો હોય તે પૂર્વ દિશા, અને સાંજે આયમતો હોય તે પશ્ચિમ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશા કેમ જાણીએ ?

જ—આપણે પૂર્વ દિશા તરફ માં કરીને ઉભા રહેવું, તો જોણીગમ

આપણો ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર, અને જોણીગમ આપણો

જમણો હાથ આવે તે દક્ષિણ દિશા જાણવી.

સ—ત્યારે હોડાબંધ અને ધ્રુવના તારાએકરીને દિશા શી રીતે જાણવી ?

જ—હોડાબંધ એટલે વાહાણનો કુકો તે મોટા વાહાણોમાં ખમાસીથી

રાખે છે, તે અંધારી રાતે તેમને બહુ કામ લાગે છે. તે હોકાયંત્રની શોધ હંમેશાં ઉત્તર દિશા તરફ રહે છે, તેમ ધ્રુવની તારંગિણે પણ ઉત્તર દિશાએ હંમેશાં હોય છે. એ રીતે ઉત્તર દિશા જણાઈ એટલે પછી બીજી દિશા જણાવી શકે છે. એટલું યાદ રાખી મુકવું કે ઉત્તરની સામે દક્ષિણ દિશા, અને પૂર્વની સામેની પશ્ચિમ દિશા છે.

(પૃથ્વી.)

સ—પૃથ્વીનો આકાર કેવો છે?

જ—પૃથ્વીનો આકાર ગોળ દડા જેવો છે.

સ—આપણે કેમ જાણીએ કે ગોળ દડા જેવો છે?

જ—જે લોકો પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા ફરી આવ્યા છે, તેમનાથી કારણો સાથે સાબિતી થઈ ચુકી છે તેથી જાણીએ છીએ કે પૃથ્વીનો આકાર ગોળ છે.

સ—પૃથ્વી ગોળ છે તેની સાબિતીનાં કારણો બતાવો?

જ—હાજી, તે સાબિતીનાં કારણો બહુ છે. ૧) લુંતો એકે લોકો વાહાણમાં બેસીને એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે જવામાં નિકળે છે, અને પૃથ્વીની આસપાસ પ્રદક્ષિણા ફરે છે તો જ્યાંથી તેઓ પેડેલાં નીકળ્યાં હોય ત્યાં પાછા આવે છે. ૨) જુલ્યાં ચંદ્ર મહા સૂર્ય થાય છે ત્યારે એક તરફ પૃથ્વી અને એક તરફ ચંદ્ર રહે છે. તે વખતે પૃથ્વીની જો છાયા તે ચંદ્ર ઉપર ગોળ આકાર માત્રમ પડે છે. ૩) દક્ષિણ દિશા તરફથી ઉત્તર દિશા તરફ લોકો જાય છે તો ઉત્તર ધ્રુવ નક્કિ જોયું દેખાતું જણાય છે. ૪) પૃથ્વીના બધા દેશોમાં સુરજ બરાબર વખતે ઉગતો નથી કોઈ દેશમાં ચંદ્રો, ને કોઈ દેશમાં મોડો કોઈ દેશમાં સહવાર પડે છે તો કોઈ દેશમાં બપોર થાય છે; કોઈ દેશમાં બપોર થાય છે તો કોઈમાં રાત પડે ત્યારે તેનું કારણ પણ પૃથ્વી ગોળ છે તેથી છે.

સ—પૃથ્વીનો પરિઘ કેટલા માઇલ છે?

જ—આસરે ૨૫૦૦૦ માઇલ.

સ—પૃથ્વીનો વ્યાસ કેટલા માઇલ છે?

જ—આસરે ૮૦૦૦ માઇલ.

સ—પૃથ્વીની સપાટી કેમ બની છે?

જ—પાણી અને જમીન વડે.

સ—પૃથ્વી ઉપર પાણી કેટલું છે ને જમીન કેટલી છે?

જ—જો આખી પૃથ્વીના બરાબર ત્રણ ભાગ કરીએ, તો તેમાંના બે ભાગ કરતા વધારે પાણી છે, અને બાકીની જમીન છે.

બાખ્યા.

સ—જોકરાઓ બોલો તો તમે નકશા જોયો છે, નકશા તે શું?

જ—હા જી, નકશા એટલે આખી પૃથ્વી કે તેના કોઈ ભાગ, કે દેશ કે શહેર વગેરેનો જે નમુનો તે.

સ—દેશ કોને કહીએ?

જ—જેમાં ધણાં એક પ્રાંતો, ઇલાકા વગેરે આવેલા તે.

સ—પ્રાંત કોને કહીએ?

જ—જેમાં ધણાં એક સંસ્થાન, જિલ્લા, તથા માહાલ આવેલા તે.

સ—ઇલાકો એટલે શું?

જ—જેમાં ધણાં એક શહેરો તથા અંડિઆ મૂલકો આવેલા તે.

સ—જિલ્લો કોને કહીએ?

જ—જે ધણાં એક પ્રમણાઓ મળી થયેલો તે.

સ—પ્રમણું એટલે શું?

જ—જેમાં નાનાં નાનાં ગામો ધણાં આવી એક તાલુકો બંધાયેલો તે.

સ—ગામ કોને કહીએ?

જ—જ્યાં કે થોડાંક ઝૂપડાં (ઘર) ની વસતી હોય તે ગામ.

સ—ત્યારે ગામડું કોને કહીએ?

જ—જ્યાં ધણાંજ થોડાં ખુપડાં જેવા ધરની વરતી હોય તે.

સ—તાલુકો એટલે શું?

જ—તાલુકોનો જે પ્રગણું કરીને કેહેવાય છે તે.

સ—કસબો કોને કહીએ?

જ—પ્રગણાનું જે સૌથી મોટું ગામ તે કસબો.

સ—શેહેર કોને કહીએ?

જ—જ્યાં મોટા મોટા જીવંધને હારબંધ ધરો બાંધેલાં હોય, અને જ્યાં સારાં સારાં ચોરાં તથા બજાર હોય તે જ્યાં ધમ બોકારે સારો વેપાર ચાલતો હોય તે.

સ—બંદર એટલે શું?

જ—નદી કે દરિયા કાંઠે વેપારના મથકનું જે શહેર આવેલું તે.

સ—રાજધાની એટલે શું?

જ—રાજગાદીનું જે મોટું શહેર તે.

સ—સંસ્થાન એટલે શું?

જ—રાજગોના પસાવેલા જે નાના નાના ખંડીયા મૂલક તે.

સ—પૃથ્વી ઉપર પાણીના કયા કયા ભાગો થયેલાં છે?

જ—નદી, સરોવર, અખાત, ઉપસાગર, સામુદ્રકુતી, સમુદ્ર, માહાસાગર.

સ—પણ પાણીના મોટા ભાગો કેટલાં છે, અને તે દર એકને શું કેહે છે તેનાં નામ દો?

જ—તે પાંચ છે, અને તેમાંના દર એકને મહામાગર કેહે છે તેમનાં નામ; ઉત્તર માહામાગર, દક્ષિણ માહામાગર, આટલાન્ટીક માહામાગર, પાસિફીક, અને હિંદી માહામાગર.

સ—પૃથ્વી ઉપર જમીનના કયા કયા ભાગો થયેલાં છે?

જ—મૈદ, સંયોગી ભૂમી, બર્ષાર, દ્વિપકલ્પ, અને ખંડ.

સ—પણ જમીનના સૌથી મોટા ભાગો કેટલા થયેલાં છે, અને તે દર એકને શું કેહે છે તેનાં નામ દો?

જ—તે ચારછે, અને તેમાંના દરએકને ખંડ કહેછે તેમાંનાં નામ;યુરોપ, એશિયા, આફ્રિકા, અને અમેરિકા. એ ચિત્રાય એક પાંચમો ખંડછે તેને “આઝ્વેરેશિયા” કરીને કહે છે.

સ—અમેરિકા ખંડના કેટલા ભાગ થયલા છે?

જ—બે, ઉત્તર અમેરિકા ને દક્ષિણ અમેરિકા.

સ—તદી કોને કહીએ?

જ—જે પાણીનો ઘોષ પર્વતમાંથી અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને ઢળતી જગ્યામાં થઇને સમુદ્રને મળેછે તે.

સ—સરોવર કોને કહીએ?

જ—આસપાસ ચો તરફ જમીન આવેલી ને વચમાં પાણી તે.

સ—અખાત કોને કહીએ?

જ—જમીન ઉપર ઘણો લાંબો ગયલો સમુદ્રનો જે ફાંટો તે.

સ—ઉપસાગર કોને કહીએ?

જ—અખાતનું એ પોહોળું થયલું તે.

સ—સામુદ્રકુતી તે શું?

જ—જે સાકડો પાણીનો ભાગ પાણીના બે મોટા ભાગને સાંધેછે તે.

સ—સામુદ્રકુતી ને સરોવરથી ઉલટું શું?

જ—સામુદ્રકુતીથી ઉત્તરું સંયોગીબુમી, અને સરોવરથી ઉત્તરું અંત.

સ—સમુદ્ર, સાગર કે દરિયા કોને કહીએ?

જ—માહાસાગર કરતાં નાનો જે પાણીનો ભાગ તે.

સ—તારે માહાસાગર એટલે શું?

જ—માહાસાગર એટલે મોટો સાગર અથવા દરિયો; પૃથ્વી ઉપર ખાસ પાણીના પાંચ ભાગ કીધા છે તેમાંનો જે એકેકા ભાગ તે.

સ—એટ કોને કહીએ?

જ—ચોતરફ ફરતું પાણી, ને વચમાં જમીનનો ભાગ તે.

સ—સંયોગી બુમી એટલે શું?

જ—સાંધનારી જમીન; (જે સાંકડો જમીનનો ભાગ જમીનના બે મેટા ભાગને સારિછે તે.)

સ—ભુશીર, ભુશત્રાકા, અથવા કેપ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીનની આણી લાંબી વધીને સમુદ્રમાં ગએલી તે.

સ—દ્વીપકલ્પ કોને કહીએ ?

જ—જે જમીનનો ભાગ આસપાસ ત્રણ બાજુએ પાણી, અને એક બાજુએ જમીનથી વીટાયલો તે.

સ—ખંડ કોને કહીએ ?

જ—જમીનના મેટા ભાગ જેમાં ઘણા દેશો આવેલા હોય છે તે.

સ—ડુંગર, પાહાડ અને પર્વત કોને કહીએ ?

જ—જમીન ઉપર જે મેટા ઊંચા ટેકરા હોય તે ડુંગર; એવા ઘણા ડુંગર સાથે જોડાઈને પ્રથ્વીના સપાટીથી ઘણા ઊંચા ગએલા તે પાહાડ; અને એવા એવા ઊંચા પાહાડ જોડાઈને સાથે લાંબા પથરાયેલા તે પર્વત કહેવાય છે.

સ—ખાડી કોને કહીએ ?

જ—સમુદ્રને મળવાના આગમ્ય ભરતીનું પાણી માંહે આવે એવું નદીનું મુખ જે પોહિણુ થાય છે તેને ખાડી કહે છે.

સ—નદીનું મુખ અને મુખ તે શું ?

જ—જે પર્વત કે સરોવરમાંથી નદી નીકળે છે તે ડેકાણાને મુખ, અને જ્યાં કે નદી સમુદ્ર અથવા સિયાને મળે છે તેને મુખ કહે છે.

મુંબઈ એટલું વર્ણન.

અરબી સમુદ્રમાં મુંબઈ બે આવેલો છે. મુંબઈ શહેરની દ-
બાજુએ કોનાખા, બેકમે, અને એપાટી, પૂર્વમાં મુંબઈનુબાઈ,

શિવરી અને મીઠાના અગર, પશ્ચિમમાં માહાનદિન, અંબાલા, વરલી અને માહીમ. ઉત્તરમાં માહીમ, ધારાવી, સાયન, મનમાલ, માટુગા અને ગરરી. મધ્ય ભાગમાં દાદર, વડાલા નાયગમ, પેરેજ, ચીચપોગલી અને મીન્ડગુટ મંડળા, એ સીતાય તારદેવ, ગોરગાય, કામાટી પુરા, ખેતાડી, અરણાવા, બાયખળા, મતાર પાખડી, મજગામ, બુલેધર, ઝંનરખાડી, મારકીટ માંડવી, ધોળી તલાવ અને કોટ. નૈરત્ય કોણમાં વાલકેધર જ્યાં જરેનર સાલેખનો બંગલો છે તથા હિફ લોકનું દેળ છે. વાચ કોણમાં વળા વડોદરા રેલવેનાં સ્ટેશનો ને મુંબઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ કોનાખા, ચર્ચગેટ, મરીનલાઇન, ચર્નિરોડ ગ્રાંટરોડ, મહાનદી, પેરેજ, દાદર, માહીમ, જી. આઈ. પી રેલવેના સ્ટેશન ને મુંબઈમાં આવેલાં છે તેનાં નામ, બોરાબંદર, મસીદબંદર, બાયખળા, અને ચીચપોગલી, પેરેજ દાદર.

બંદરો—નીકજ બંદર, માલેટ બંદર, એનફીનસ્ટન બંદર, કરનાક બંદર, મસદ બંદર, મજગામ બંદર, પાલતા બંદર, ટાંક બંદર અને બોરાબંદર છે; ગોદી ત્રણ છે કોટની અને મજગામની અને ત્રીજી એનફીનસ્ટન બંદરની કોનાખામાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ હીવા દાંડી, હ્યુનેટએસાયગમ, અને કોનાખા એ પઝરવેટરી, પાંડેની વર્મશાળા.

તળાવ—નાયગમ, પેરેજ, કાવસજી પટેલનું તળાવ, બાબુજાનું તળાવ, સાકળીયું તળાવ, મુંબાદેવી, બુલેધર, વાલકેધરનું તળાવ, અને મહાનદીનું તળાવ, કોટમાં જાણવા લાયક જગ્યાનાં નામ, ટાંજીનહાથ હાથકોરટ, તારદાદીમ, સેકટિએટ હાકીસ, જરેજ પોષ્ટ હાકીસ, એનફીનસ્ટન સરકલ, શ્રીમતીલોકાનુદેવજી, ટંકશાળા અને ગોદી બાયખળાનાં તળાવો.

બાણવાલાયક કળ્યાના નામ, જમસેજી જીભાઈની ઇશ્વીતાળ, વિક્ટોરિયા ગાર્ડન. અને એલફ્રીડસ્ટન કોલેજ.

રોહર—હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ કીનારાપર એક ટાપુમાં મુંબઈ શહેર આવેલું છે તે એક અગત્યનું બંદર છે, અને અંગ્રેજ સરકારનું પશ્ચિમતરફનું મુખ્ય શહેર છે. મુંબઈ બેટ ૧૮૬૦ ૧૯૯૧માં પોર્તુગાલના રાજાએ ખીજા ચાર્લસ રાજાને કળ્યાનાનામાં આપ્યો હતો. એ સપાટ મેદાન છે. તેની આજુબાજુએ કેટલાક ઊંચા ડુંગરા આવેલા છે, એ સપાટ મેદાન ૧૧ મૈત્ર લાંબુ અને ૩ મૈત્ર પોહોળું છે. એ બેનો ધેરાવો ૨૦ મૈત્ર કરતાં વધારે છે. કોટ અને બહારકોટ મળી મુંબઈ શહેરની વસ્તી ૬,૫૦૦૦૦ માણસની છે. એ વસ્તીમાં ઘણું કરીને પારસી, હિંદુ, બ્રાહ્મણ, ખ્રિસ્તી વગેરેની છે. તેઓ ઘણા પૈસાદાર, મોટા વેપારી, અને બાંધો રૂપીઆના ધણી છે. સંક્રમણ કરતાં અંગ્રેજી રાજ્યમાં એ મોટામાં મેટું શહેર છે; ઘણું કરી એમાં મુજરાતી અને મરાઠી ભાષા બોલાય છે, પણ વેપારને અર્થે દુનિયાના જુદા જુદા ભાગોમાંથી આવેલા લોકો અંગ્રેજી હિંદુસ્તાની વગેરે ભાષાઓ બોલે છે, રંગારા, ચમાર, કંસારા તથા બીજા કરીગરો પોતાનો હુબર અંતમાં કરે છે. પરંતુ સૌ કરતાં વધારે મેટો ધંધો સુતર કાંતવાનો ને કાપડ વણવાનો છે. એ બેટમાં વરાળચંચથી ચાલતાં કાંતવાનાં, વણવાનાં તથા માંસડી દાખવાનાં હાલમાં ૪૦ કરતાં વધારે કારખાનાં છે, અને તેમાં ૨૫૦૦૦ કરતાં વધારે માણસની રોજી ચાલે છે. ખેતાના પાકમાં ડાંગર મુખ્ય છે. બીંડી પણ થાય છે. તથા વનસ્પતી પણ ઘણી પાકે છે. ૬૦ રિઆના પાણીને વધતાં અટકાવી જમીન ઉપર રેલવે બાંધી સાઈજીસ્ટ

સાથે મુંબઈના ઉત્તર ભાગને હાલમાં જોડી લીધેલું, બાકી બધી બાજુએ દરિયા આવેલો છે. ફુનિઆમાં સૌથી મોટામાં મેટ્રુ બંદરોમાંનું એ એક બંદર છે, તેમાં વાહણોને આગમોટો નીરંતર જયાબંધ રહે છે. અને તે ફુનિઆના સમગ્ર ભાગો તરફ આવજી કરે છે.

એ બંદર એટલે મુંબઈ શહેર થાણું શોભાવતું અને જોવા લાયક છે. અહિયાં વિનાયક વગેરે બહાર દેશવરથી ધણાક જાત જાતનાં યંત્રો, તેમજ કાપડ, ચીનીઆનું, રેશમ, કરીયાણું, વગેરે પુષ્કળ માલ આવે છે; અહિયાંના ધરોની બાંધણી ધણીજ ઊંચી અને સરસ છે. જમીન પથ્થરના છે તેથી પાણી આગળતો કઈ બહુ સારાં નહોતાં; પણ હાલ દુરથી તળાવમાં નળો મુકી પાણી લાવેલા છે તેથી હાલ તે સારાં થયાં છે. હલાકાનું મેટ્રુ શહેર એ છે, તેથી એના સૌથી મોટા દરજ્જાની ધનસા કુની કચેરી અહિયાં છે. હલાકાના ઉપરી વડા અધિકારી નામદાર ગવર્નર સાહેબ બાહાદુર પણ અહિયાં રહે છે.

ખપ્પર.

આ ચોપડી નીચે લખેલે ડોકાણેથી વેચાથી મળશે.
નડીઆદ—કાગડી સાદકબાઈ ચોપડી વેચનાર.

મડોદરા—બુકસેલર દસરથ રાગોળા ઠા. રાવપરામાં.
બુકસેલર રણછોડ મોતીરામ.

વલ્લસાડ—બુકસેલર દવારકાંદાસ પરબુદાસ.

સુરતમાં—મેહતાજી કુકીરેબાઈ કાગડીદાસ.

બુકસેલર કીકાબાઈ પરબુદાસ.

બુકસેલર મેચરેજી જમશેદજી.

બુકસેલર કરશનદાસ નારણદાસ.

મુંબાઈમાં—બુકસેલર સપ્તારામ ભીકસેટ.

બુકસેલર આળકાણુ લક્ષ્મણુ.

બુકસેલર ભીમશી માણિક.

બુકસેલર દામોદર ઈશ્વર.

બુકસેલર ગોકળદાસ હરજીવનદાસ.

વીરમગામ—બુકસેલર ભીખા નથુરામ.

બુકસેલર મુળશંકર જલુ.

સામગ્રી લેવી હોય તેમણે પોસ્ટપેડ કાગળ લખી ખુલા
સો કરવો. નાટપેડ કાગળ લીધામાં આવશે નહીં. મુંબા-
ઈનાં છાપેલાં સંસ્કૃત, હીંદુસ્તાની, ગુજરાતી, ડીકરનેરીઓ,
નાટકો, જ્ઞાનધરમનાં તથા વૈષ્ણવધરમનાંજ્ઞાન તથા વારતાઓ,
તથા કાવ્યઓ, પેહલેથી તે સાતમી સુધીના અરથ, તર-
જુમાઓ, અને વલ્લદકનાં પુસ્તકો વિગેરે બીજી ઘણીખરી
જાતનાં પુસ્તકો અમારી પાસેથી ઘણીસરસ છાપને સસતી
કીમતે મળશે. બુકસેલર જગજીવનદાસ દલપતરામ.

ઠા. અમદાવાદમાં ખાલેટનની હવેલીમાં,

